

OROL

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor a vydavateľ:

MIKULÁŠ ŠT. FERIEŇČÍK.

Roč. IX.

Turč. Sv. Martin, 30. novembra 1878.

Číslo 11.

Podmaršal barón Štefan Jovanovič.

Jasenné zvuky.

14.

Naslúcham vetiev šepotu;
to rozkoš voždy milá.
Keby ste znali, čo mi vše
vetievka hovorila.

To tiahlo dušou slzavou
jak sladké potešenie;
a striaslo ňou: i sprchlo z nej
žalostné urošenie.

A v jej kalíšok navädly
natriasla vetev pelu;
a moja duša bola jak —
jak kvietok — na môj veru! —

Naslúcham vetiev šepotu;
však čo to dnes za hlásy?
Jaká to zmena! nečujem
v nich viacej túžby lásky.

Neni to šepot básnenia,
neni to mluva z jara,
nie báje víl, zvuk slávičí,
nie tá reč večne jará — —

Pod, dušo, preč! — ba zостаňme.
Tie vetvy nadelily
nám slastí: treba, by i dnes
sme s nimi súcitili.

Pomozme jejich bóle niest,
bdieť s nimi v smrti dobu —
zatlačme zvädlé oči jim,
sprevaďme jich do hrobu.

15.

Hej, ulet, spevná vtač!
Nač bys' zostala ďalej, nač!?
S oprchajúcou mladou snetou
i tvoje hniezdka dolu padajú; —
a vidiac zvädlé tváre kvetov:
pyšteky vaše hlasov nevydajú.
Jak lomcuje víchor hájom, hla, vidíte,
že na jeho vetvách ni sa neudržíte
k oddychu po spevavej púti;
vzduch rozorvaný, plný oblakov,
sem tam sa mece, jak morský vír sa krúti.
Vaše krýdelká: slabé veslá,
ver búrka by vám jich rozčesla,

alebo by vás jak ten spadlý stromu list
vrhala svetom a — v prepašť zanesla.
Nemáte sluka na nebies površí;
ach, tam sa večne zamráčilo;
niet, čo by vám jich osušilo,
keď perute vám oprší . . .

A keď zasmädnete:
len kalný prameň nájdete;
a svoju nebudajnú mlad
nenájdete čím vychovať . . .

A príde zima . . . večný sňah!

Kam potom? Ach, kam na noclah?

Ach, zmrzly by ste, zmrzly, ach,
abo zaviazly u ľudí

— len tá milosť sa v nich zbudí —
pre novej jari voľnosť — v okovách . . .

Že príroda, že príroda?

Ona je mrtvá; pomoci nepodá;
nad ňou je víko rakve, studený smrti stín,
nemôž' vás vziať v materský, teplý klín;
ni iskry v ohnivom jej kedys' zoru,
nemôž' ustrojif leta: zapáľiac Tatier horu;
a zapáľif les, váš oltár spevu!?

Boly by ste bez domu, bez odevu; —
vás počká vás dom:

aby ste zas bydlely v ňom — —

Len ulet, spevná vtač!

Tu smrť tvoja, a nač to nač?

Veď prídeš zpät zas v túto riš,
a mňa — čo prajem šťastlivý ti let,
keď zas odomkne bránu hory kvet,
zas sladkým spevom oblažíš.

16.

Kvetové stánky,
víl nežných schránky
zborily sa, zborily.
Bože môj milý!
Kamže sa víly
do hospódky hodily?

Či podzemniu skrýš,
či oblačnú výš
si za bydllo zvolily? . . .

— Zlovestné časy —
kam že sa asi
do hospódky hodily?

A či jich vietor
svetom rozmietol,
jako vôňu, jako pel;
či v smreko-hore,
v zelenom bore
sa jich krídel učupel?

Snáď vtáci malí
jich sebou vzaly
pod krýdelka schované;
abo — svet rúči! —
po sluka lúči
vyšly v nebo zhárané?

Kde prácu majú:
bo zažihajú
ony hviezdy po nebi;
a v rusé vlasy
anjelské zasi
pletú kvietky veleby . . .

A či tu dolu
sú s nami spolu,
v dievčie srdcia vnišly snáď?
A budú učiť:
šuhajov mučiť,
vernú lásku oklamať?

V zim-večer sladký
sídu sa priadky —
blyсне jasný fakle svit;
a čo tam víly
na kužel svily:
samá zlatá vlákna niť . . .

Hviezdoslav.

V zákutí sveta.

Poveš.

(Pokračovanie.)

Nový zjav.

V malom meste nemožno, aby niečo ukrytého, nepozorovaného zostalo. Každéj udalosti vrelo ujme sa javná mienka. Nieto v tom nič podivného. Je to podľa môjho ponímania len prirodzený následok tej obmedzenosti priestoru, v ktorom malomeštiaci obyčajne žijú. Nedotýkajú sa jich svetom asnaď hýbajúce udalosti; ba i všetko to, čo deje sa za hranicami mesta, nemá žiadneho vlivu, už i preto, že keď o tom do mesta doletí veš, je celá udalosť sama sebou zastaralou. Ale zvlášte preto, že obyvatelia malých miest žijú v tak úzkych sväzkoch priateľstva, známosti, alebo i pokrevnosti, že ovšem všetko má značný vliv na nich, čo stane sa v samom meste, lebo dotýka sa priateľov, známych, ba snáď pokrevných; to ale, čo je mimo tohto oboru, nieje v stave odohnať lahostajnosť.

Nehovorím, že asnaď oddavky Kurzove s Anastasiou, alebo pomer Krupcov s Marienkou a tejto rodičmi mal zostať nepozorovaným. To boly udalosti, ktoré zapríčinily opravdivé

lunenie v meste. Ani Kurz, ani Anastasia, ani tejto rodičia nežiadali, aby to, čo stalo sa verejne, zostalo ukrytým. No a že príchod barónov do Jedlova vzbudil všeobecnú napatnosť, to som už predošle pripomenul. A nebolo nič zvláštneho v tom, keď zvedaví ľudia, a takí sú viac menej všetci obyvatelia malých miest — nevynímajúc ani mňa — s pozornosťou sprevádzali každý krok a pohyb barónov. Náš súkromný výlet do „Pekla,“ poznanie sa tam s barómom a tohoto takmer každodenné návštevy u Trnkov boly všetko udalosti napospol známe. Ale ani to nebolo tajomstvom, že Janko Krupca stál s pannou Marienkou v ľubostných pomeroch. A že barón tiež bez príčiny nechodil do Trnkov, o tom nikto nepochyboval.

Toto všetko boly také udalosti, ktoré celým právom zanimaly obecnosť. Ale aspoň mne veľmi nápadným zdalo sa byť, že tože obecnosť svoju zvláštnu pozornosť venovalo i tým veciam, ktoré udaly sa boly v našom kamarátskom kruhu. A Boh zná, akým spô-

sobom dozvedelo sa ono i o pokračovaní Strmého proti Kurzovi. Neprítomnosť jeho na oddávkach u Rubalovských nezapríčinila obecenstvu veľké lámanie hlavy. „Stala sa mu nevernou, preto nechcel byť svedkom víťazstva šťastnejšieho soka!“ bolo dostačujúcou príčinou. — Že ale štítil sa od jistého času našej spoločnosti, s ktorou predsa viazaný bol sväzkami vreľého priateľstva, to objasniť nebolo tak snadno. Až konečne domakali sa pravdy.

Nám samým zdalo sa byť podivným, že Jurko Strmý tak nápadne bočil od nás. My sme mu predsa ničoho neurobili. Záleský v tomto ohlade nebol v rozpakoch objasniť nám vec.

„Verte mi,“ hovoril, „toto chovanie sa Strmého zodpovedá celkom jeho povahe. Ja som úplne presvedčený, že vzdor tým nemiestnym hrozbám s „kriminálkou“ nebol by pretrhnul priateľské spojenie s nami; veď vidíte, že sa teraz priateli s ľuďmi, s ktorými pred tým ani len do potyku prísť nechcel. Ale slová Kurzove o dobrodeniach, o tých za jeho advokátsky diplom zaplatených dukátoch, rozhodli u neho. On v nás vidí ľudí, ktorí znajú to, čo on nechcel, aby známo bolo, a čo myslel, že je pohrobené na veky!“

„Ba či už vrátil Martinovi tie slúbené dukáty?“ opýtal sa zvedavý Milko.

My sme odvetiť ani jeden neznali, a Kurza nebolo medzi námi, lebo ten teraz, keď mal kus svobodného času, nehladal našu spoločnosť, ale jinde nachodil potechu.

A bolo to i celkom v poriadku. Aspoň my nehnevali sme sa preto na neho.

Ale jedno nezдалo sa mi pri Kurzovi. To som si i umienil pri najbližšej príležitosti predniesť. Jeho predošlý pomer k panne Emme.

Kým ale k tomu prišlo, nadhodila sa okolnosť, ktorá to zbytočným urobila.

Bol som totižto povolaný k onemocenelej Emme. Našiel som ju v zimnici. Jej ubludlá tvár, jej neobyčajnou jasnotou objaté oko dojal ma hlboko.

„Čo vám je, panna Emma?“ opytujem sa jej, chytiac jej tepnu.

„Ako vidíte, pán doktor, zimnica púta ma na lôžko!“

Sadnul som ku nej a po obyčajných a preurčenie diagnózy potrebných otázkach, ako i z pohybov tepny nadobudnul som si slabé upokojenie. Túto zimnicu nebolo ťažko odstrániť. A pri tom všetkom obava zaujímala dušu moju, keď som pozeral do mimoriadne objasneného oka Emminho. Ten neprírodný stav musí mať hlbšie príčiny. „Či asnaď nevera Kurzova?“ táto myšlienka prelietla mojou hlavou. Zdalo sa mi, že i v nej leží jedna príčina nemoce. Preto, abych sa ujistil, snažil som sa shovor v túto stranu obrátiť.

„Mňa tešilo, keď som počula o vere Kurzovej s Anastasiou!“ riekla s úplnou pokojnosťou duše, tak že som prekvapený bol jej chladnosťou.

„Tešilo? ako to mám rozumeť?“ opytujem sa zadivený.

„Celkom prirodzene,“ odvetí ona so slabým úsmechom; „pre mňa Kurz bol len priateľom a ničím jinším. Necítila som a nepoznala žiadon jiný cit oproti nemu. To vám asnaď objasní vec. On sám osobne prišiel sem na druhý deň, aby ospravedlnil tento okolnosťami vynútený svoj krok. Ujistila som ho, že ospravedlnenia konečne nebolo ani načim, a tak rozlúčili sme sa v najlepšej shode. Pre neho i tak Anastasia lepšie sluší, nežli ja — so zárodokom veľmi nebezpečnej a nejistej budúcnosti.“

„Ale panna Emma! aké to opäť myšlienky napádajú vás?“ porozumejúc týmto posledným slovám, snažil som sa ju potešiť.

„Vy tak dobre znáte, pán doktor, ako i ja, že čo hovorím, pravda je. Myslite asnaď, že som ja nepozorovala váš lútosti plný výraz tváre, kedykoľvek ste upierali váš prenikavý zrak na mňa? Vy už vtedy dobre ste pozorovali, čo mne len pozdejšie stalo sa jasným. Na čo sa mámiť?“

„Veru, panna Emma!“ odvetil som s dôrazom, „mne je celkom nové, čo tu vypravujete o mojom domnelom upieraní zraku. A jestli vskutku taký výraz bol na mojej tvári, stalo sa to mimo mojej vôle. Nebuďte malomyslnou, nedajte sa zachvátíť týmto trapným myšlienkam, a ufajte, ja aspoň presvedčený

som, že vaša celkom obyčajná nemoc dost skoro pomíne a vy opäť tešiť sa budete úplnému zdraviu a krásnym časom mladosti!“

Emma uprela zrak svoj s takým dôrazom na mňa, že som sklopil musel oči, akoby sa ma zpytovala: či ju ozaj nemámim?

Neriekla ani slova viac o svojej nemoci, ale výraz jej tváre neprezradzoval ani najmenej, žeby z mojich slov čerpala bola nejakej nádeje. Je to našou sudbou, že i proti vlastnému presvedčeniu veľmi často upieraním, alebo aspoň umenšovaním skutočnosti nútení sme tešiť opatere našej sverených nemocných. Ale predpovedania moje ohľadom prítomnej nemoci Emminej naplnily sa dost skoro. Zimnicu sme dostľadno zahňaly a Emma zotavila sa v krátkom čase úplne.

Medzitým ubiehaly časy, a už nebol ďaleký ten deň, v ktorý odbyvaná mala byť vera Krupcova s Marienkou.

Skôr ale nežli k tejto prikrečím, musím ešte i prípravy ku jným oddávkam zomenúť, ktoré súčasne s tamými odbyvať sa maly. Ba nie len súčasne, ale i spoločne.

Teraz už, keď Martin Kurz s Anastasiou sverený bol, keď i Janko Krupec sláviť mal oddávky s Marienkou, nebolo ťažko nakloniť Štefana Záleského, aby i on odvážil sa a nasledoval príklad tamých.

Štefan takto na oko pred nami ešte vždy robil ťažkosti, medzitým ale už bol uchádzal sa o ruku Žofkinu, ktorá mu i od jej rodičov bez všetkých ťažkostí prislúbená bola.

Ponevác ale i u Ondreja Trnku slávené byť maly už onedlho oddávky, vyžiadali si to rodičia Žofkini, aby obe very naraz odbyvané boly, keďže podľa vôle oboch neviest i samá svadba spoločná byť mala.

Záleský nemal nič proti tomu, ba práve i jemu to bolo vhod: to mu ani vo sne nenapadlo, že by ešte naskytnúť sa mohly proti Jankovej vere ťažkosti, keď že už určená bola lehota.

Hja! ľudia, ktorí takto domýšľali sa, zapomenuli, že je ešte baron Zanský tu, že je každodenným hosťom u Trnkov, a že pani Trnková už by len radšej chcela mať baróna za zaťa, ako učiteľa a organistu.

Medzitým i u Trnkov starších robili prípravy k blízkej už slavnosti oddávok a pán Ondrej Trnka práve sostavoval soznam pozvať majúcich hostov.

Pani Trnková upomína ho, aby nezabudnul na baróna.

„A načo nám je ten? — toho veru nepotrebuje. Ja viem dobre, že je Krupcovi nie veľmi milým, a pravdu hovoriac, i ja bych radšej bol, aby neprekračoval prah domu môjho.“

„Ale nepozvať ho, bolo by predsa nezdvorilostou,“ hovorí pani Trnková. „Toho na žiaden spôsob vynechať nesmieme. A veď on i jinače nikomu neublíži a je samá samučičká zdvorilost.“

„Že ti do veľkomožných nadáva? no daj ti mi Bože! ja sa vždy nazdám, keď tú „veľkomožnú“ zpomínať počujem, že posmech robí z teba. Veď to i pristane jedlovskej mešťianke byť „veľkomožnou“ ako židovi flinta. Keby si sa nedala zachvátiť slepou vysokomyslnostou, už za to by si mu ukázala dvere.“

„No veď ty, ty si ten opravdivý. A keď je to inde vo vzdelaných kruhoch vo zvyku panie tak titulovať, neviem prečo by som si ja to mala dať zakázať? I ja som nie len taká aby jaká, to ty najlepšie vieš. No slovom, ja žiadam, aby pán baron Zanský bol tiež pozvaný, lebo jinače mňa pri tých oddávkach nevidíte.“

„Nuž nech sa ti stane. Ale ak budete robiť komédie, potom urobím poriadok.“

Pán Trnka písal ďalej, a keď zakončil prácu svoju odišiel, aby ešte dohodovil sa s bratom, či by on nemal ešte niekoho, koho by prichodilo povolať, keď spoločne odbyvať mali veru svojich dcér.

Po odchode otcovom prišla Marienka, pristojená k východu.

„Kde že sa sberáš, Marienka?“ opytuje sa matka.

„Idem k Žofike a potom spolu pôjdeme navštíviť Emmu, že vraj leží úbožká!“ odvetila panna Marienka.

„To ste si tiež mohly na druhý raz odložiť, nepáči sa mi to tvoje ustavičné odchodenie z domu. Neideš mi v ničom na ruku, akoby ťa ani nemala. Žiadna pomoc od teba.“

Nuž ale veď len choď, i tak nebudeš už dlho mojou. Veď i teraz ani najmenej nestaráš sa o vôľu matkinu. Nevdačná dcéra!“

„Ale mamička moja drahá! nehnevaj že sa tak na mňa. Či ja môžem za to, že sa mi Janko lepšie zdá, ako ten úlisný barón? Vidíš, Janko je tunajší, a barón, keby sa i tu osadil, zostal by len odkundesom. No ale idem, lebo ma Žofika čaká!“ a odbehla.

„Odkundes? — dobre, ale hrubo pozlátený odkundes. Radosťou by umrela, kebych počula, že moju dcéru titulujú „osvietená pani!“ lebo barónke taký titul patrí!“ — V márnivosti svojej zapomínala na to, že nie ona, ale dcéra by ten názov mohla nosiť. —

Pani Trnková ľúbila od jistého času samotu. A často zabúdala i na svoje domáce povinnosti. Hneď ráno vystrojila sa, čo ináč nebolo jej obyčajom, lebo každý deň očakávala návštevu barónovu.

Svitnul deň oddávok, ktorý túžobne očakávali mladoženisi, ktorému ale nie veľmi tešila sa pani Trnková. Vliv tetky Madlenky na tú nedokázal sa byť veľmi mohutným. Všetko potažné účinkovanie zostalo bez výsledku, silnejšia bola ctiziadost márnivej matky, nežli všetky dôvody zdravého rozumu.

Sedí v chyži zamyslená. Pozre oblokom.

„Ha! ide — aký je bladý, zdá sa byť veľmi dojatým. Úbohý barón! kto by si to bol myslel, že moja dcéra tak silný dojem urobí naňho. Rada, veľmi rada by mu pomohla, keby len znala ako? Ale pri zdráhaní dcéry, pri odpore mužovom ťažko, ťažko! — Sem tú knihu, budem čítať!“ a vezmúc knihu zo stola, slovila: „tak, teraz môže prísť!“

Baron i vskutku prišiel.

„Velkomožná pani! ráčte prijať moje blahoželanie k dnešiemu dňu. Práve som bol pozvaný k dnešnej slavnosti, i nemohol som sa zdržať, abych, trebars s krvácajúcim srdcom, neponáhlal sa blahoželať ako priateľ vášho domu. Myslím že smiem sa tak nazývať?“

„Velikú česť nám preukazujete. Ďakujem i v mene mojej dcéry. Dúfam, že nás ráčite počuť svojou laskavou prítomnosťou. Ale ráčte si sadnúť.“

„Chcel som vlastne hneď odcestovať a opustiť toto miesto plné pre mňa sladkých

rozpomienok, ale i trpkých okamžení; medzi ktorými dozajista dnešný deň nebude zaujímať poslednie miesto. S ním pochovávam mnohé nádeje života svojho. — Leč čo to hovorím? Ani z ďaleka nepomýšlam na to, abych asnaď mal pokaziť šťastie slečny dcéry! — Nie, ja znám premôcť búrlivé city. Preto i na vašu žiadosť, velkomožná pani, dostanovím sa, aby som vyprázdnil až na dno kalich mojích utrpení!“ Nasledovalo hlboké vzdychnutie.

Pani Trnková v rozpakoch zklonila oči na zem. Nastúpilo mlčanie. Pani Trnková neznala čo odvetiť, veď z rečí barónovych len mohla zatvárať, že si robil nádejú dostať jej dcéru. Čo mu povedať?

Ale baron nečakal na odvetu, lež sám opätne pretrhnuť mlčanie.

„Sem idúc postretnul som, velkomožná pani, vášho budúceho pána zafa. Radosť a šťastie žiarily z jeho tvári, to bolo pozorovať na prvý pohľad. A akoby i nie, keď má jistotu toľkého šťastia. — Mňa nezdal sa ani pozorovať, alebo je to asnaď v tomto meste obyčajom ľudí, s ktorými stretáme sa, nepozdravovať?“

„Možno, že pri ňom bola jiná príčina, ja aspoň o takom obyčaji ničoho neznám,“ riekla pani Trnková.“

„Škoda len, večná škoda, že je iba učiteľom a organistom, lebo tak počujem o ňom. Velkomožná pani, vaša slečna dcéra zaslúži, aby bola ozdobou nie biednej školy, ale magnátskeho palácu!“

Tu opät vzdychla pani Trnková.

„Nuž ale darmo je. Avšak, velkomožná pani, niet výhľadu na jinší obrat vecí?“ opytuje sa barón.

„Ja neznám žiaden, len asnaď —“

„Čo prosím, velkomožná pani, ráčite hovoriť? Kto sa topí, i slamky sa lapá, a mne všetko slúži ku pomoci —“

„Nie, nie!“ odvráva pani Trnková, „my jednoduchí mešťania, vy vysokorodý osvietený velmož; vaša vznešená rodina — nie, nie, to bola blúznivá, márnivá myšlienka.“

„Je pravda, že závisím od rodiny, ačpráve som samostatným, ale predsudky tie je ťažko prekonať.“

Príchod Trnkov prerušil ďalšie výlevy.

Pri odchode riekol barón pani Trnkovej, ktorá ho vyprovádzala:

„Velkomožná pani, večer pri oddavkách urobím ešte pokus, a dôverujem, že veľkomožnou milosťou vašou podporovaný budem!“

„Na to môžete sa spoľahnúť!“

Rozišli sa.

Večer preplnené boly chyže u Trnkov hostami. Všetko, čo pozvané bolo, dostanovilo sa. A že tých pozvaných nebolo málo, to uveríte. Veď tu dnes pospolu boly príbuzní a pokrevní, priatelia a susedia dvoch rodín, a okrem toho ešte známi a priatelia mladých.

Mladuchy rovno v bielom rúchu oblečené boly poprednou okrasou dnešného dňa. A z jich tvár žiarila taká spokojnosť, že jestli niekto asnaď pochyboval dosiaľ o jich ľúbosti, teraz mohol sa presvedčiť, že cífa sa byť šťastnými.

Prišiel i barón, a nápadným spôsobom zaujal miesto v susedstve Jankovom a neprestajne miešal sa do rečí, tak že nie len Janko, ale i blízko sediaci pozorovali zlostný zámer barónov: chečť dráždením a vyzvaním sporov pohubiť slavnosť. Pozoroval to i pán Trnka, a ten nerozumel žartom, ten s celou vážnosťou riekol barónovi:

„Pane! ste našim hosťom, ale naša pohostinnosť neide tak ďaleko, aby sme všetky slušné a neslušné ústipky a žarty dopúšťali. Alebo sa chovajte, ako sa na hosťa sluší a patrí, alebo musíme sa zriecť vašej prítomnosti.“

Baron zblednul, na taký pozdrav pripravený nebol. Už sa chytal klobúka, aby splnil poslednú žiadosť Trnkovej prímluvy, keď mu ku pomoci prispela pani Trnková.

I ona veľmi dobre pozorovala, že sa niečo vážneho deje, a to že týka sa baróna. Ponáhľala sa tedy ta, a prišla, keď pán Trnka zakončieval svoju reč. Z tej vyrozumela, že jej miláčikovi ukazujú dvere.

„Ale mužíčku! nie že tak strmo, nie! veď sa to pri každej príležitosti robia žarty. Pán barón, prosím, ráčte si len sadnúť. Veď to nebude mať ďalších následkov. Ja aspoň nechcem, aby táto krásna spoločnosť porušená bola.“

„To ani ja nechcem!“ riekol pán Trnka, „a práve preto upozornil som pána baróna, ako sa má držať v našej spoločnosti.“

Búrka prešla. Prešli i obrady bez ďalšieho prerušenia, lebo barón tak mlčanlivým bol, akoby ani tam nebol býval. Dobré účinkovalo na neho Trnkovo rázne osvedčenie. A i pani Trnková dobre už teraz cítila: že je nič s ďalšími pokusami barónovými.

„Úbohá Marienka! bude len rečtorka!“ vzdychala neprestajne.

Zasadli sme k hodovným stolom. Teraz sa už rozviazaly jazyky všetkým a veselosť bola všeobecná; len pán barón Zanský viedol si nápadne mierne a krotko, za to ale češť robil rozličným jedlám a nápojom.

Práve, keď veselosť dosahovala značný stupeň, otvorily sa dvere a do nášho kola vstúpil Martin Kurz so svojou verenicou pannou Anastasiou, a v jich sprievode mladý, a ako sa na prvý pohľad zazdalo, pekný husársky dôstojník. Nastalo všeobecné pohybovanie.

„Ráčte odpustiť, že prerušujeme pokoj a poriadok,“ riekol Kurz.

„A spolu že tak pozde prichodíme,“ dodala Anastasia. „Ale čakali sme na oznámený vopred príchod môjho brata Oskara, husárskeho dôstojníka, ktorého češť mám predstaviť ctenej spoločnosti.“

Všeobecné poklony. Dôstojník husársky na všetky strany hodil bystré oko, a mne tak zdalo sa, že za chvíľku utkvelo na barónovi a že lahunký úsmev zjavil sa na tvári Oskarovej. Naproti tomu barón zasmušil sa, a v okamžení, nepozorovaný z príčiny nastúpivšieho sem tam hýbania sa hostov, aby novým prichádzajúcim pripravili miesto, zmiznul.

Práve v tomto okamžení zavolaný som bol von. Tam ma čakal posol, abych hneď a hneď prišiel ku Emme, ktorá nenadále nebezpečne onemocnela. Vrátil som sa späť do hodovnej chyže, ale len abych svojej susedke, rozumie sa panne Eleonore riekol, že na okamženie odchodím preč, že ale onedlho vrátim sa.

„A kam idete?“ opýtala sa ona.

„Panna Emma že náhle onemocnela.“

Odišiel som.

Prichodilo mi íst popri hostincí „u baranieho rohu.“ Keď som sa blížil ku nemu, vybehli z neho do vozíka zapriahnuté kone; na vozíku sedel mimo kočiša ešte jeden pán, a hostinský Vodupil s čiapkou v ruke, čo ináč nebolo jeho obyčajom, odprevádzal hosfa.

„A kto to tak pozde odchodí?“ opýtal som sa Vodupila.

„Pán barón!“

„Veď ten sedí u Trnkov pri hodovnom stole!“

„Áno, bol tam, ale dostal súrnu depešu, aby bezodkladne prišiel do Zábavia, tam že ešte dnes má vyjednávať o kúpu panstva grófa Bolského; šťastie pre neho, že práve pohotove stál vozík, na ktorom prišiel syn pána majorov; na ten sadnul a ťašiel. Ale zajtrá, najdial napozajtrá že príde nazpät, preto i tu nechal svoje ťažké kufre. Ináč nebol by som ho pustil, lebo prosím pekne, pán doktor, ešte mi ani krajciara neplatil!“

„Tak? — no dobrú noc!“ ponáhlal som sa po svojej povinnosti, ale veľmi nápadným mi bol ten rýchly odchod, vlastne útek baróna Zanského.

V smutnom a opravdu nebezpečnom stave našiel som nemocnú Emmu. Avšak o tom ešte teraz vyprávam neidem, i tak pozdejšie o tom bude obsírne reč. Pobaviv sa tam asi za tri štvrté hodiny, ponáhlal som sa zpät do Trnkov, aby som tam ešte našiel shromaždenú spoločnosť.

Ale aké premeny staly sa medzitým pri stoloch? Ach nuž žiadne. Každý sedel na svojom predošlom mieste; len Anastasiu usadili odlúčene od Martina Kurza, ku boku dnešných verení, Kurz zaujal barónom opustené miesto, a na mojom v tuhom rozhovore s pannou Eleonorou sedel mladý, pekný dôstojník. To bola pre mňa veľiká premena.

Prečo žeby som nemal vyznať pravdu? Pichlo ma čosi v srdce, a ja, ako zkúsený lekár, poznal som hneď, že je to budenie sa žiarlivosti, ktorej pri každej možnej príležitosti posmieval som sa u jiných, a teraz hla sám stal som sa jej obeťou.

A verte mi, celá slavnosť a hodovanie zjavily sa mi celkom v inom svetle. Tam

bola moja dobrá vóla, s ktorou ponáhlal som sa nazpät.

Sedel som v kúte zamyslený a nebral žiadnej účasti na hlučnej zábave. Niekoľkoráz nadišla ma vóla bez odporúčania vzdialiť sa. Ale nechcel som obrazíť ani Janka, ani Štefana, a potom čakala ma ešte povinnosť: Eleonoru doprevadiť domov. Umienil som si tedy vytrvať až do konca.

„A kde je pán barón?“ počul hlas pani Trnkovej, ktorá ho márne všade bystrým svojim zrakom hľadala.

„Barón? aký barón?“ opytuje sa Oskar Rubalovský.

„Tam sedel pred príchodom vaším, kde teraz pán Kurz,“ hovorí mu Eleonora; „ale kam sa podel, to veru neznám.“

Pani Trnkovej nikto neznal povedať, kde je pán barón!

„No to je pekné!“ hovorí táto; „dozajista ho niekto obrazil a to v našom dome; to je zneuctenie i nášho domu.“

„Nerobte si z toho nič, milosťpani!“ rečie Oskar; „jestli toho pána myslíte, ktorý sedel tamto, kde teraz sedí môj nádejný pán švager Kurz, tak môžete byť celkom spokojnou. Videl som ho a i on poznal mňa, a myslím, že to bola príčina jeho zmiznutia.“

„Ako by to bolo možné?“

„To je celkom jednoduché. On je tak málo barónom, ako ja grófom. A ponač to iba ja jediný v tejto spoločnosti znám, preto i predo mnou zutekal.“

„Nuž a ktože je, keď nenie barónom?“

„Je prefikáný dobrodruh a známy v Haliči klamár.“

„Čo to počujem?“ a pani Trnková robila také pohyby, akoby bola chcela zamdieť. Ale nepodarilo sa jej to, uspokojila sa tedy zakrytím si očí, aby sme ju nevideli.

„Ináč je poľský žid Marcheles. Bezpochyby nebude sa dlho baviť ani v Jedlove.“

„Je už dávno za chotárom!“ ozval som sa ja. A vyprávam som, čo som videl a počul od Vodupila.

„Ostatne slúbil, že sa o dva tri dni navráti; preto zanechal tu i svoje ťažké kufry. Tomu sa teší Vodupil, lebo že mu dosiaľ ani krajciara neplatil.“

„I odo mňa vzal hodinky s reťazou za 60 zlatých na úver,“ ozval sa Chvalinský; „ak ja o tie prídem!?“

„Bezpochyby,“ poznamenal Oskar. „Bol by div a zázrak, jestli by Marcheles len vás dvoch boľ v tomto meste ošvábil. I s tými ťažkými kuframi to bude zvláštna vec; tiež nestojím za to, že niesú prázdne, alebo najviac kamením z cesty naplnené.“

Chvalinský vyskočil ako podstrelený a bežal do hostinca, aby s Vodupilom hneď a hneď preskúmali kufry barónove.

Nezadlho vrátil sa s dlhou tvárou: „Oplan, tam sú moje hodinky i s reťazkou!“ bolo jediné, čo v rozhorlenosti znal povedať. Predpokladanie husárskeho dôstojníka vyplnilo sa na vlas.“

Každý si pomysleť môže, v akom rozpoložení ducha bola domová pani Trnková. Všetkých očí obrátené boly na ňu. Veď jej obcovanie s barónom, a že on tak jej dom pred všetkými jinými vyznačoval, vzbudilo jej mnoho závistníkov. Teraz ale každý a každá radi boli, že nezavdali jiným príčinu k závisťi. A že i nejedna tvár prezradzovala city škodoradosti, je tiež pravda, ale mnohí i lútosť mali s koristou márnivosti ženskej.

Ja som srdečne lutoval pani Trnkovú, jináče veľmi ctihodnú a vážnu osobu, ktorá pravda rada sa vynášala nad jiné.

„Ach! veru to na ostatok takáto lekcija nezaškodí Zuzike,“ poznamenala tetka Madlenka; „aspoň teraz už rada bude, že má zata rehtora!“

No dlhého bavenia už v dome hostinnom po tomto výjave nebolo; to každý cítil, že pani Trnková potrebuje samotu. Pobrli sme sa. Priblížil som sa k Eleonore, abych ju odprevadil domov.

„Ďakujem, pán poručík nabídnul mi sprievod svoj!“ riekla mi hlasom, na ktorý nebolo navyknutý.

„Taaaak?“ bolo jediné, čo som riecť mohol. Nemo poklonil som sa a ubieral svojou cestou.

Tedy i mňa očakávaly doby skúšky.

Zmocnil sa ma nesmierny a dosiaľ nepoznatý nepokoj duše. Ach ta, ta za hory za doly bol bych hneď uletel, keby som len bol mal krýdla. Všetko mi robilo protivieň, všade a vo všetkom nachodil som vzdory, zpríkrilo sa mi mesto, jeho obecnosť, všetko, všetko.

Celú noc blúdil som po horách, ufajúc, že tým zaženiem nepokoj duše. Blahový! ja, ktorý som jiným znal dávať tak dobré a prospešné rady, sebe neznal som ani rady, ani pomoci.

Navrátac sa ráno domov, ach akýže som vyzeral? zhrozil som sa sám seba.

„Nie, to taktó byť nemôže a nesmie!“ rečiem, a pooblečúc sa šiel som k tetke Madlenke.

„Pre Boha, čo vám je?“ tým ma uvítala.

„Ale mne? — Nič, celkom nič!“

„Nuž ale Pane Bože, veď vidím, akoby ste ani vy neboli. Či vari ten dôstojník —?“

„Pletky!“ odvetím, „s ním ja mám pokoj!“

„A s Eleonorou?“

„I s tou!“ riekol som rozhodne.

„Nie že tak, priateľ môj! Znajte povahu ženskú; každej to lichotí, keď vidí, že nachodí obdivovateľov, a každá zabáva sa rada, bez toho, žeby myslela na možné následky, alebo žeby znala, aké tým pôsobí bolasti komusi. Ja verím, že Eleonora nezmenila sa v citoch proti vám. Preto radím vám naďstviť ju, a uvidíte, že zase všetko príde do pravej kolaje. To okamžité vytrženie nemajte jej za zle. Snaž ho už olutovala!“

Slúbil som dľa toho sa zachovať a poňáhlal som sa navštíviť nemocnú Emmu.

(Dokončenie nasleduje.)

Milene.

Milá moja! sladká lúbosť naša
Srdce pojí, ducha mi unáša;
Unáša ho v kraje slasti čistej
Do nadzemia spokojnosti istej.

Ale čo to z lásky našej bude?
Čo dá Pán Bôh v tmavom nám osude?!
Ja nič nemám — a ty chudobná si,
A chudobu trudné bijú časy.

„Ale nič to — vravíš — duša moja!
Nemúť čistý prúd nášho pokoja;
Veď Bôh dobrý o nás sa postará,
Veď z ničoho celé svety stvára!“

Oj, budúcnosť, lúbe usmej sa nám,
Tiahne párik šťastný k tvojim bránam;
Tiahne párik na lásku bohatý,
Rýdzim zlatom všetko ti vyplatí.

Palác šťastia v tebe si vystaví,
Nepohnú ho ni víchre, ni riavy:
Základ *ľúboš* položí nezmenný
A mohutné zdvihne *pilnosť* steny.

Na ne *zbožnosť* hustý pokrov vloží,
Dnu okrasu snesie *pokoj* Boží;
Požehnanie stôl jedlom obťaží,
Vernosť u dvier stáť bude na stráži.

Stud nalievať bude blaha čašu —
Svet závideť bude rozkoš našu:
Ale my si založíme nebe —
I po smrti večne verní sebe.

Janko Alexander.

Zo Slovenska do Italie.

Cestopisné obrazy od *Laskomerského*.

(Pokračovanie.)

Popri valke a dubokorových stúp, kde nám skutočná Margarita Maultasch stroj vysvetlovala, stúpali sme na západ a po krátkej chvíli stáli sme pred mlynom. Mlynár, pekár a majetník jeho je vyslúžený plukovný lekár. Povyšše mlyna je malé jazierce; ono je vlastne hýbadlom predrečeného mlyna. V jazierku videli sme dosť veľké štuky v čistej ako krystal vode sa potáčať.

V jarku trávou zarastenom našiel som zdivočeneú bylinu Aster paniiflora. Jazierko od zadku obrúbené je sosnovým lesom, zemina lesu porastená je hustým zeleno-ružovým báršonom, i u nás známou *Calluna vulgaris* (vres).

Keď sme sa k poludniu vrátili domov, priplavil práve parník z Celovca s pasažermi. Okolo celého brehu tohoto jazera, kde tomu pohodlné miesto sa nájde, vystavené sú villy a kúpeľné komôrky, a tento parník z brehu na breh všade robí vísity: nuž ale menšie stvorenie toho druhu som ešte nevidel. Varchou, takou ako halušky načierajú, by ho vyhodil na sucho. Ale službu koná statočne, ačkoľvek monitor z neho nikdy nevystane. A predsa i ten drobisk vodu namútil, a keď chvostíkom krútiac pyšným čľupkaním odbehol — zdalo sa mi, že bral kurčatá na palubu — vytiahol som za ním vodniu bylinu *Myriophyllum verticillatum* (krocen).

Pravo hostinca v húštine s vlačecom (*Hedera helix*) zarastený stojí ošarpaný zámok kn. Liechtensteina. Tam je teraz pošta. Zámok ten patril volakedy bar. Khevenhüller-om, títo ale v reformácii zapletení a prenasledovaní, utratili zámok s mnohými jinými panstvami. Rodina Khevenhüller-ov v predošlých storočiach slavnú úlohu hrala v Korutánoch.

Po obede vo spoločnosti Kuzmánovcov vybrali sme sa pešo na Sternberg. Je to asi 1½ hod. od Vrby. Najprv prešli sme pohánčené a kukuričné šikmé polia, potom striedave luhy, lúky, dolinky a briezky až ku železnici. Železnica na našej púti prerazila opuku (*Glimmerschiefer*) tmavo-liskavú s graphytom. Odtiaľ potom peknými nivami, luhmi a popri roztratených lazoch stúpali sme ustavične ačkoľvek voľno po samom bielom mramori do hora. Pod samým Sternbergom bolo strmo. Všade naokolo obývané sú tieto kraje Slovinci, ale jích mluva je nemčinou premiechaná ako kapusta s brinzou. Dorozumieť sme sa dorozumeli, ale namáhavo. Keď sme najstrmší kus premošli, stáli sme na temeni dubinou a bučinou obklopeného vrška pred vrátmi tichého, múrom obhradeného kostola. Krásny trávnik a sem tam košaté lipy s laviciami vítali nás k odpočinku.

Na severovýchod predstavili sa nám hole Gerlica 6020', pod ňouž skryté rozťahuje sa

Osiaské jazero so starobyľým r. 766 založeným kláštrom. Od Gerlice proti juhu Paulpe 6557', Korhola 6759', Pecen 6678', Obir (Obor) 6751', Oušová 6094', Raducha 6489', Harlouz 5817'; tah vrchov vysokých skalnatých: Košuta-Ortača 6918', Kočna 6913', ďalej na juh Poludník 7358', Kamenný Vrch, Saiský Vrch, Čierny Vrch, Plenge 7435', Rosskofel. Ďalej tam na juhozápad z hĺby roztrepaných drzých končiarov vyťahujú hrdlo Triglav 9036',tedy ešte hodne vyšší od našej Lomnice; ďalej Mangert 8462', Viš 8421'; tuto Karavanky podávajú bratské ruky tej istej podivnej strašnekrásnej podoby bielym Dolomitom. Tieto ale okom ďalej nasledovať vadí Bleiberg a pekný, pre výzor pohodlne postavený Dobrač s jeho domkom a káplnkami.

Toto boli hranice ďalekého nášho obzoru a vyzeraly ako ozrutné biele stĺpy, povolané držať modrú klenbu nebies. Priestor medzi týmito holými obri vyplnený bol vrškovatými šakovak pretkanými a popremetovanými dolinami a údoliami. Základná farba je zelená rozličného stupňa s podriadenými šakovými bakami: hradmi, obcami, majermi, kostolami, a v tých zelených nivách krútily sa bliskavé potôčky a hrdá Dráva, obrúbené listnatou košatinou a čerstvými lúkami, a do týchto zátok vtieraly sa bliskavé zrkadlá — korutánske jazerá. Žlté krivé čiary sú cesty, bezohľadne rovné čiary železnice. A z nich kúri sa a vlak uháňa; a kúri sa i z ľudských bydlísk, kúri sa i z hustých tmavozelených lesov ďaleko na obzore z uhlísk a samokovov. A ten dym pomáľy v jednom smere dvíha sa až po temená Karavanók, kde v nekonečnom vzduchu mizne.

Vidíme 2 $\frac{1}{2}$ míle dlhé jazero Otolické so šírkou asi Dunaja, ktorá sa ale mení, prerušená mnohými polostrovami a jazyky, do prostred jazera siahajúcimi. Výška jeho pri Vrbe je 1326' nad hladinou mora, na dolnom jeho konci ale 1320', tedy o 6' nižší.

Na juhozápad usalašený leží Biljak (Villach), pilný mravučienec.

Sternberg ťahá sa znenadála do vyššieho vrchu ostrým chrbtom, grúne z oboch strán porastené sú listnatým lesom. Na vlnistom

chrbte dobre vyššie Sternbergu hladí do doliny žltobrnavý hrad Hohenwarth.

Ešte raz krútim zrakom po celom širokom obraze, obdivujúc modrú jeho klenbu, biely kamenný rámec a zelený usmievavý stred. Ale máme sa na čom kochať, keď i predmety na blízko kolo nás poobzeráme. Skromný, z mramoru — látka na ktorej stojíme — stavaný kostolík nazerá do šireho okolia; v stene vmúrané sú starobylé mramorové podobizne svätých. Pri kostole nevelká, ale čistotná fara. Fara a kostol ohradené sú múrom. Von z ohrady na nižšej terasse v zelenom trávniku škola, na ten čas takže ako vymretá. V pekných skupeninách rozostavené stoja lipy a pod nimi lavice. Všetky tieto staviská a trávniky krajom strmého vrška limované sú hustými listnatými stromami. Na západnej strane je asi 12 m. dlhý a 2 m. široký krajom obrastený jazyku podobný výbeh. Tam je kolmá strašná priepasť. Je to vyrobenisko kamenolomu mramorového. Hlboko pod nohami kníšu sa vrcholce starých stromov, tu i tu ostrou bielou skalou pretrhnutá hústina.

Či na blízko či na ďaleko všetko je interestingé a všetko napína a prúži mysel.

Rozsiahle kamenolomy svedčia tomu, že tu od pradávna na dobývaní mramoru pracované bolo, pravdepodobne za Rímanov, keď pomyslíme, že od Julium Carnicum prez Biljak (Villach) mimo jazera Ossiaského za a asnaď i pred Juliusom Caesarom hradská cesta viedla.

A veru možno že i tamto ten biely bod ďaleko na bliskavom Otolickom jazere z úzkeho dlhého polostrova do hladiny sa nazerajúci kostol z tohoto lomu pochodí. Maria Werd, ako sa ten kostol i s obcou nazýva, už od r. 891 brehy jazera krásli.

Barvy krajobrazu mäkké, večer letný, všeobecný poklid, v mieru harmonia! Len cvrček v oči tých veľa Obirov sa nadrapuje. — Po okolitých lazoch cengaly červené kravy. Chladné sňahové končiare ďaleko za sebou ťahaly tiene, pes brechal — a ja, nepovšednou vidinou asnaď najväčšmejš preniknutý, napomínal som k odchodu. A tu padne mi zrak na jednoduchý síce, ale okolím a obsahom vznešený pomník slovinského národovca.

Nápis zneje nasledovne:

„Tu počívata! — Časti, vredna županika — St. Jurske fare, sorodna — po slovinski krvi, veri upanju ljubezni.“

Škoda, že som meno tohoto súrodného Slovinca po krvi pre mrak a náhlost odpísať nestačil.

Keď sme sa na hospodu vrátili, bolo 9 hodín, a tma.

Ešte na poludnie doručený mi bol telegram priateľa Ed. Makuca vo správnej našej slovenčine, v ňomž vyjavuje radosť nad očakávaným naším príchodom na budúci deň.

Druhý deň (30. aug.) lúciac sa od Kuzmánovcov šli sme rychlovlakom nazad do Biljaku (Villach). Cez Drávu zaviezli sme sa na dostavníku do hostinca, „Post“ rečeného. Prv, kým sme sa ďalej do Bleibergu odviezli, poprezerali sme toto živé, obchodné, starodávne a dejepisne interessantné mesto.

Meno jeho Nemci odvodzujú z doby rímskej: Villa na Ach-e (Ach = Bach = potok). Už za Konstantina Veľkého r. 334 osadil sa vraj kmen svobodných Slavianov počtom 300.000 hláv od Trstu hore až po Juské Alpy po doliny Manhartu a holu Triglav. Pozdejšie tislí sa za časov Dagoberta II. Ziljou a Drávou, dolinou Pustou (Puster) do Turských hôl. Bezpochyby ale ony boli tu praobyvatelmi. Do známosti historickej len potom prišli, keď sa s Tasilom Bavorským pri Innichen vyššie Lienzu potýkali. — R. 979 daroval cis. Otto II. Villach Alboinovi, brixenskému biskupovi. Keď tento r. 983 8. dec. zomrel, pripadol Biljak zase cisárovi. Cisár Henrik r. 1006—7 založil biskupstvo Bamberské, kam i veľká časť Korutánska s Biljakom pripadla. — Ku cti pannenskej manželke cisára Henrika II., šumnej dcéry grófa z Luxemburgu, Siegfrieda II., vystavená bola po r. 1197 kaplica v hrade Biljakskom. R. 1229 biskup Eckbert založil tu Hospitium ku cti sv. Katharíny. Súsední páni rozličných hradov, tak menovite rytieri z Rasu, napadávali továrny a sklady kupcov villachských, r. 1238 boli ale prepadnutí a pobití.

Vo františkánskom kláštore Sv. Margarity bola škola na ten čas chýrečná, kde mladí reholníci tohože rádu vyučovaní boli, horliac

proti učeniám Dominikánov. — Dľa legendy kláštorskej žil tu prez dakolko let sv. Bonaventur (Doctor seraphicus), ktorý v tomto úkryte spísal život sv. Franciska de Assis, zakladateľa toho rádu. — Sv. Bonaventur svojimi spismi a rečov pohol mnohých misiónárov ku sťahovaniu sa do Afriky. Navštívený vraj bol sv. Thomasom z Aquiny. — Ród Rasovcov len vše a vše bamberské pánstva napadával, a ačpráve už viacráz karhaný, zase zbojnícku ruku proti pilným Biljakšanom dvíhal. R. 1286 premožený k pokoju prinútený bol; k tomu cieľu knieža Leopold r. 1300 do Biljaku pritiahol.

Roku 1301 prekvetalo mesto kupectvom. Počet židov volačo vyššie sto hláv obnášal. R. 1311 urobilo biskupstvo bamberské u Henrika, kráľa Poľskej, Čiech a vojvodu Korutánska, dlh 8000 hrivien (mariek), za čo medzi druhými poplatky zaviazalo sa z baňských dôchodkov (tak menovite z Bleibergu) polovicu veriteľovi zplácať.

Právo peniaze kuť potvrdil cis. Ludvig IV. r. 1331. Gróf z Ortenburgu chcel si mesto Biljak podmaniť.

Konrád z Auffensteinu prepadol Biljakčanov, lúpiac kupcov a pleniac panstvo biskupské. Wernhard ho i so spojencami pokoril a lapil 4. sept. 1334.

R. 1335 zomrel Henrik, vojvoda Korutánska a Tyrolska, zanechajúc dcéru Margitu, nazvanú Maultasch, špatnú, hroznú, surovú a veľmi bojovnú to ženu. S veľkou silou, jazdiac a mečom máchajúc, zaujala veľkú časť panství a hradov biskupstva bamberského a zastala pri Biljaku. Nepripravený poddal sa r. 1336. Keď i hrad Dietrichstein poplienila, vrátila sa do Tyrolska nazad. — R. 1348 bol Villach zemetrasením zborový, keď sa i hola Dobrač zvalila, o čom pozdejšie prehovoríme.

R. 1350 utvorili v Biljaku mohutný spolok grófi: Henrik z Gorice, Herman z Celji a Friedrich z Ortenburgu. — R. 1360 začali farský kostol stavať. — Pod kapitánom Konrádom z Himmelbergu bolo mesto múrom opevnené a dobre ozbrojenou milicou strážené.

R. 1360 vojvoda Rudolf (Habsburský) vyslal Friedricha z Kolnic, slovinského ze-

mana, neposlušných mešťanov pokorif. Títo umienili si pod svojím chrabrym kapitánom Konrádom z Himmelbergu do poslednieho chlapa sa brániť. Čo z mesta utekalo, bolo Kolnicom zrúbané. Po dvoch útokoch, keď jeden z posádkových ozbrojencov obliehatelom zadok otrčil, rozzlobení preborili hradby. Obklopený kápitán Konrád z Himmelbergu bol Kolnicom dva razy do hlavy ranený, ale predsa s dakolkými ozbrojenci uvrzol. Načo Kolnic mimo tých, čo do kostolov zutekali, dal perúbať všetkých obyvateľov, mesto spáliť a pováľať, tak že po ňom nezostalo len pohorenisko a hrba sborenín.

R. 1365 panoval tu a v okolí veľký mor. Ponevác zaslepený ľud domnieval sa, že židia studne potrávili, popálili mnoho týchto. Počet spálených židov obnášal v ten čas v celom „vzdelanom“ Nemecku do 12.000!

Kapitulský Dietrich z Abensbergu dal vystaviť pri tak rečenej Stubici kápluku Sv. Anny (r. 1377), kde prednejšie rodiny Biljaské pochovávali.

R. 1423 napadával Biljak pán z Landskronu, Herman gróf z Cilji, a pozdejšie to isté robili páni Khevenhüllerovci, majetníci Landskronu.

R. 1433 prislúchal Biljak biskupovi Antonovi z Rottenhan. Nakoľko sa pamätám, bol kedysi v 17. storočí pánom na našom Lupčianskom zámku tiež istý Rotthan (Rubi-gallus).

R. 1451 k baníctvu pristahovali sa mnohí podnikatelia z Benátok a Friaulu: della Grotta, Monte del Gambro, Marco Benaglio, Rase-rola atď. Della Grotta stali sa pozdejšie čelní grófi z Grottenecku.

R. 1454 tiahla gróf Ulrik Cilejský s vojskom proti Biljaku, vyrovnajúc sa s ním prostredníctvom biskupa záhrebského, Balthazara. Medzi inšim vyhovárati sa Biljaksania, že oni Čechov, ktorých gróf Cilejský nenávidel, „ani neznali, ani jim nehoveli.“

R. 1476 12. okt. dojachalo z Bosny 4000 pešech a 6000 konných Turkov, rozlahnúc sa villachskou rovinou. Jedna časť z nich tiahla popri Ossiachu ku Feldkirchen-u, druhá riekou Krkou (Gurk) hore, tretia časť jich čakala pri Biljaku. Keď sa títo naši „bratia“ z plienov navrátili, spojili sa v dolných Korutanoch a

odtiahli Sávou do Bosny. Túto „bratskú“ visitu nazval tehďajší kniežací námestník „Der Türken Inzug Anno 1476.“

Dva roky na to vybrali sa zase naši dobrí susedia na zboj tou istou cestou, ale ešte výdatnejšie pustošili, vraždili a do otroctva zajímali. Obrátili sa na Goricu, dňa 26. júla 1478 prešli cez Prediel do Tarvisu. Gróf Ortenburg sa jim tu v cestu postavil, no na-darmo, 310. z jeho ľudí padli, Turci sypali sa ďalej a 27. júla 1478 stáli zase pred Biljakom. Strach a hrúza! Pamätajúc na pred dvoma roky utrpené neresti, okolitý ľud a mešťania zutekali do hôl a lesov. Jich prázdne horiace byty, dobyté horiace hrady a mesto Biljak osvecovaly v noci smutné bralá okoli-tých hôl. Illuminácia a hrúza tureckých víťaz-ství. Keď už nebolo čo brať, vrátili sa Turci s plienom a s 10.000 otrokmi do svojej domo-viny nazad.

Turci majú dobrý apetít. Po štrnástich rokoch, t. j. r. 1492 vybrali sa zase Biljak navštíviť. Ale vtedy jim tu dokonajú pripravili hostinu. Cisár Maximilian I. poslal 200 jazd-cov a 5000 kopijníkov, k tomu pridružili sa z blízka a z ďaleka ozbrojenci, lebo videli, že len spojenými silami odolať možno. Velitel-stvo nad kresťanskou armádou vo Villachu prejal statný Rudolf z Khevenhüller u. Tur-kom velel Hallil paša. A stala sa na poliach biljaských srážka. Keď ľavé krýdlo Turkov cúvať začalo, väznení, za chrptom Turkov postavaní kresťania udreli na divochov a vojsko osmanské bolo rozprášené. Hallil paša skrz Khevenhüllera dohonený bol zahlušený. Tur-kov padlo 10.000, ranených bolo 7000.

Za tým už potom plyných 300 rokov, t. j. od r. 1492—1797 malo mesto Biljak pred nepriateľmi pokoj.

V Biljaku prebýval za čas výtečný muž, i teraz často spomínaný Theophrastus Bom-bastus Paracelsus, v mnohom ohlade veľmi praktický lekár. Bol výtečný chemik, ale i alchymista. Hľadal „kameň múdrosti“ a ne-návidel ženské. Narodil sa r. 1493 v Ein-siedeln vo Švajciarsku a zomrel po opätom navrátení sa do Biljaku r. 1541 v Solnohrade.

Býval pod č. 18/64 a v jeho laboratoriume ešte pred pár rokmi vidieť bolo jeho podobi-

zeň. Už jej niet, kúpil ju za 5 dukátov jeden Angličan.

Pod cisárom Friedrichom I. r. 1496 sa židia zase do Biljaku prisťahovali, r. 1535 jich ale zase pre akési neprijemnosti, že sa do všetkého miešali, vypúdili. Tohože roku kúpil mestský sudca Andreas Halfinger synagogu, pravda bez židov, za 120 zl. R. 1497 bol Biljak skladištom tovaru, prevázaného medzi Augsburgom, Nürnbergom a Benátkami.

R. 1513 následkom vydržiavaných svatobných hodov vyhorel.

Cisár Karol V., ktorého viac lámká ako peniaze trápila a ktorého sme už hore vyššie pri opise hornej drávskej doliny pripomenuli, prebýval tu za istý čas r. 1552. Za preukázané mu služby obdaroval mesto erbom, a síce orlom, nie celým, ale len s jedným pazúrom, čo tolko znamenalo, že mesto nieje samostatné. K tomu dostali vysoké cisárske povolenie: červeným voskom smieť pečatíť. Lacné ale i lačné to cisárske odmeny.

R. 1559 kázali už kňazia ev. a. v. v Biljaku, z prvu potajmo, bez značnej reakcie.

R. 1567 13. okt. bola veľká povodeň.

R. 1572 zase bolo veľké zemetrasenie.

Patriarcha Fraňo Barbarus r. 1585 nespoľahlivých kňazov znovu k viere zviazal, odpadlých ale prenasledoval. Ľud biljaský sa zbúril a málo chybalo, boli by ho zavraždili, keby došlý námestník biskupský, Georg zo Stadionu, ľud nebol upokojil (r. 1595).

R. 1600 nastali protestantom smutné časy. Arciknieža Ferdinand umienil si jich vykorenif. Poslal ozbrojenú komissiu do Biljaku, ktorá početných vyznávačov tohoto nového učenia cum argumentis ad hominem poučovať mala. Biljakšania sa nadurdili a postavili na odpor. Sedliaci a baníci bleibergskí zatarasili hlboký tesný priesmyk pod Dobračom, kade sa komissia poberať mala.

Komissia ale predsa, nie silou, ale sľubami a krotkým zachádzaním do mesta sa dostala dňa 24. okt. 1600 ráno. Z prvu mešťania nechceli ustúpiť, potom ale zunujúc znepokojovanie vrátili sa ku starému náboženstvu. Načo protestantské knihy verejne na námestí spálené boly. Ľud v odľahlých dolinách pod holami zostal až do času cisára Jozefa po-

tajmo verný svojej viere, potom ale verejne svojmu presvedčeniu žiť mohol.

Ďalej prišiel rozkaz, že tí, čo sa protest. náboženstva zrieknuť nechcejú, po pol roku na hranicu Štajerska, Korutánska a Krajinska vyvedení byť majú. Mnohí sa vystaňovali, medzi nimi i vážna rodina Fuggerovcov. Mnohí baníci vystaňovali sa do našich baňských miest, čím mnohé bane celkom zapustly.

R. 1606 shorelo pol mesta. Na pamiatku tej smutnej nehody vystavili na námestí sochu sv. Trojice.

Keď r. 1619 cisár Ferdinand nastúpil prestol. bolo veľmi lacno: jedna kyla zrna 12 kr., 2 holby istrianského vína 4 kr.

R. 1641 v tridsaťročnej válke so Švédmi preniesli biskupské klenóty do Biljaku.

R. 1660 dal biskupský námestník Peter Fil. z Dernbachu mladého Petra z Pekern-a do hradu Waldenstein do temnice vrhnúť a nechal ho hladom zomreť. Nápis v tomto smysle toho nešťastníka nachodí sa tam na stene.

R. 1690 bolo tretie zemetrasenie. Potriaslo i farskú väžu dokonále a zasypalo mnoho ľudí.

Ako rok 1619 lacnotou sa vyznačoval, tak rok 1701 bol drahý, lebo pod španielsko-následníckou vojnou tadeto tiahlo vojsko a mesto i okolie veľmi vyjiedlo. R. 1713 zase veľká časť mesta zblkla.

R. 1735, keď triestský prístav za svobodný vyhlásený bol, vzala kupecká svetová dráha nový smer. a kvet blahobytu mesta Biljaku začal upadávať.

R. 1759 bol Biljak so všetkými biskupskými panstvami predaný aeráru za 1,800.000 zlatých, a tak nad bambergským panstvom v Korutanoch panovalo kniežatské biskupstvo za pol siedma sto rokov. —

Po obede hľadali sme príležitosť; sjednali sme kočik dla obyčaje jednospražný do Bleibergu za 3 zlatky.

Prv ako sme odcestovali, poprechodili sme celé mesto. Je pekné a obchodné. Pod francúzsou okupáciou dobre sa cítilo a stranu Francúzsku držalo, kdežto neďaleký Celovec (Klagenfurt), hlavnie mesto Korutanska, bolo v držaní nášho mocnárstva. Obyvateľov po-

čítuje 4528. Hlavný chrám má mnoho náhrobníkov z 15. storočia dolu. Vyšli sme na vážu. Z vrchu je ďaleký obzor. Strážnik väzový v 16. stor. mával tú hodnosť, že pred vyvoleným mešťanostom, odenom v čiernom baršonovom rúchu, v španielskom kepienku a trirohom klobúku, do jeho bytu palicu, odznak hodnosti, nosieval. Tento predtým historický muž vyzeral na tento čas hystericky.

Popri zahradách a fabrikách na železný a olovený tovar viezli sme sa smerom na západ. Prešli sme mimo obci St. Martin, s osudom mesta Villachu v predošlých historických dobách popletenej. Už pod cis. Karolom Veľkým bol Sv. Martin veľkou farnosťou. Ďalej viezli sme sa vrškami hore, vrškami dolu, ale vše vystupujúc popri Vel-lachu dobrou cestou do poľa. Lavo cesty leží Heil. Geist. Z prava tiahla sa kedysi cesta do Bleibergu vysokým brehom mimo Kadučov a volá sa podnes Knappenstegom a pole Knappenacker. Medzitým pripomenúť načím, že dobývanie olova v prastarých rímskych časoch dialo sa v okolí Sv. Ducha a len pozdejšie prebýjali sa hľadáči dolinou hore pod Dobrač do tak rečeného oloveného vrchu. Asi o pol hodiny vniúc do doliny, úžil sa výzor do okolia. Sme v lese, v hustom čiernom lese. Neviďeť len pred sebou umele stavanú cestu, pod sebou a nad sebou zarastené strminy, často prerušené ohromnými bralami; v doline stupkave skáče a šumoce po bielych a popolavých vápennákoch bleibergská riečka. Stretávame káry s cinkovým šlíchom (drobným pieskom), tam v polhore vidíme osamelú krčmu, a už, už — známy nám domorodý obraz: zazreli sme baňské násypy cez cestu, pod a nad cestou, a čím dial tým častejšie sa opakujú, už prastaré, staré, už nové a včul v práci stojavšie bane. Raduč, malá obec vysoko vo vrchu, stála predtým vo spojitosti s baníctvom. V aktoch z r. 1346 pod vojvodom Albrechtom sa už Kaduč pripomína. Z toho by sa zatvárať dalo, že vtedy významnejší bol ako teraz. — Doviezli sme sa potom na miesto, kde svet nie síce doskám, ale skalami zabíť zdal sa byť. Zo dvoch strán chcjú sa dvaja kamenní obri objať, a volakedy sa objímali, ale roztápajúca

voda túto vápennú hať pretrhla a teraz z nej strapy sta dvaja strážcovia škeria sa nad dolinou. Hradská, vtipne a múdre zákľukou hore vedená, vysokým múrom podopretá, bez veľkej ťažkosti prekročila prírodou nakopené prekážky. Tento kus cesty, ponevác sa zákrutom šmotle, má cestovateľ chvíľu pri vhodnom zapozdení sa krásy tvorivej a bujnej prírody obdivovať. Tu hla r. 1597 zatarasili sedliaci a baníci priesmyk; ozbrojení stáli po zápoch, očakávajúc arcikniežatskú ozbrojenú komissiu, vyslanú protestantov na starú vieru nútiť. Tu jich tisíce čakali s otvoreným náručím, v náručí držiac kuše a balvany, aby jich slavnej komissii na kapucne pospúšťali. Ešte chvíľku viezli sme sa tesnou hlbokou dolinou, bielo vysypanou cestou, a už vystupuje nám pred nosom modrý dym hutnícky a divný potuchlý pach banícky, aký obyčajne v baňských závodoch býva, tlačí sa ti do nozdier. Už hálne, stupy, sypárne, krámy, väža, domy a tak jedno za druhým vyrastajú nám pred očami. — Ako sme práve do Bleibergu vtiabli, prepadne nás silný, najlepšího veku muž, zastaviac nám cestu. Čo robíš, reku, darmo je, podrobme sa mu — a ležal som v náručí od pár rokov nevideného priateľa Edmunda Makuc-a, spravcu baňských závodov a lesov celého bleibergsko-greutského obvodu.

A tak octli sme sa v pohostinnom príbytku úprimného priateľa. — Kým na objektívny opis tohoto zaujímavého baňského závodu prejdem, chcem ctených čtenárov s predošlostou jeho oboznámiť.

Aktami dokázané je baníctvo bleibergské z časov vojvody Albrechta r. 1346, ale bez otázky bolo staršie ako ten vydaný akt, lebo v ten čas s aktami nerozhadzovali tak ako teraz, ačkoľvek a bezpochyby pre lepší prístup olovo z prvu z východnej strany tohoto fahu už pod Rímanmi vyrábané bolo. Sotvy sa preheší proti pravde, kto, stopujúc kultúrny vývin človečenstva povie, že dorábanie olova v biljaských vrchoch staršie bolo ako Biljak a tomuto mestu základ dalo, tak ako ku pr. zlato, striebro našim uhorským baňským mestám podmienky jestvovania dalo. Rímania iste mali potrebu na olovo, a tam, kde ho dorábali, pristrojili mu ochranu a

vystavili stredisko castellum — Biljak. Pristahovávajú sa talianske rodiny, medzi inými zaslúžení della Grotta a Fillaferro, v prostredí 15. stor. tu a v okolí až do Raibla veľké baňské závody pozakladali. R. 1492 Turci nakukli do bleibergskej doliny, ale netrúfali sa od priesmyku ďalej, lebo na holach stáli ozbrojení kresťania — a tak odfárali preč. I rodina Fuggerovcov, pochodiacich z Augsburgu, mala tu r. 1495 čiastky a jej členovia bývali v Biljaku, Bleibergu a pri Arnoldsteine, kde med' dorábali. Fuggerovci tenkrát i u nás dobre známi boli, i v Španielsku, pozdejšie i v Mexiku. Kremnický archív má na tri prsty hrubú knihu ako Obmann pri oddávaní baň v baňsko-bystrickom okolí Fuggerovcom. Jedon z nich má i náhrobník v bráne nemeckého kostola v B. Bystrici. — Doctor medicinae Theophrastus Bombastus Paracelsus z rozkazu Fuggerovcov prebývajúc v Biljaku, navštívil olovené bane a o bleibergskom olove chvalitebne sa zmienil vo svojej „Chronica,“ kde povedá, že toto olovo nie len do Germanie, ale i do Pannonie a Turcie sa vyváža.

V tretej štvrti 16. stor. topili olovo v malých piekch a odvážali strminami — keďže vtedy ešte cesta dolinou nejestvovala — do Biljaku, čo s útratami spojené bolo.

R. 1600 museli Bleibergčania vieru ev. augsb. lebo odprisať, alebo sa vystahovať. Jedni urobili tak, druhí jinak. Tí čo boli stáli, opustili Bleiberg a presťahovali sa do Uhorska do baňských miest; tymito skúsenými baníkmi vyhraly uhorské baňské mestá veľa. Mnohé mená, ktoré tam ešte nachodíme, prešli tenkrát k nám, ku pr. Raner, Treitler, Lutz atď. I bohatí Fuggerovci z Fuggerauvy zanechali bane a svoje bydlisko na Gailici (Ziljici) a vystahovali sa preč.

R. 1632 navštívil Bleiberg biskup Ján z Bambergu. Dal povoláť baníkov a gwerkov a tí mu pod baňským sudcom Friedrichom Schwarzom vernosť prisahali, a síce dla tehďšej banickej obyčaje so zvinutými päťami.

Evanjelíci, ktorí pod cisárom Jozefom svojmu presvedčeniu voľný výraz dať mohli, a síce z Bleibergu a Gereutu, spojili sa pod farou Neč-ovskou. R. 1747 dostal Bleiberg

baňského sudcu, skrze biskupské panstvo 600 zl. plateného.

Ako s mnohými jinými baňskými závodami, tak dialo sa to i tu, vše totižto klesaly, už zase sa dvíhaly; raz pre nedostatočnú silu vyrábania, raz pre padanie ceny tovaru. Markus Fugger od vystahovávšich sa jeho príbuzných kúpil baňské čiastky za 11.000 zl. Bezcný Bleiberg predposlední bamberský biskup darovať hodlal. Ale r. 1732 zase nové žily nalezuté byly, a pod cisárovnou Mariou Theresiou so všetkým jiným bamberským majetkom kúpený prišiel do imania aeraru i baňský závod. Pred pár rokmi predal ho aerar zase súkromnej, v Biljaku bývajúcej spoločnosti.

Keď jim najlepšie bohatstvo vody vytopily, začali na odtáčanie dotieravšich vód r. 1798 hlavniu dolnu od západnej strany za sedlom Gereutu podbíjať. Netečnosťou a škriepkami gwerkov s aerarom vše bola práca pristavená, kým sa dostala do rúk p. Makucových, ktorý vrodenu jemu vytrvalosťou dňa 18. augusta r. 1878 toto 80-ročné dielo skvele dovršil. Z tých, ktorí ho započali, nikto slavnosti ukončenia tohoto veľkého diela prítomným nebol.

Najstarší akt, týkajúci sa oprávnenia závodníkov ku dolovaniu, zneje z r. 1662. V predošlých časiach nebol tu známy baňský výmer (Grubenmaass), akým sa teraz udeľuje právo dolovania ku ohraničeniu podzemného priestoru. Na miesto radiusa bol tak rečený Schachtelmaass. V istej forme prisma 56° široké a 21° vysoké mohol do vrchu kopat napospol do nekonečnej dialky, alebo kým by z druhej strany vrchu zase tej istej formy dierou von nevyšiel. Nad seba, pod seba, v pravo, v lavo z miery ale vystúpiť nesmel. A tak jedon podnikateľ pri druhom robiť mohol ako v stolovine, alebo lepšie povedano ako v dzierdzonskom kláte pozdlž sa týkajúcom. Pravda že museli, kde sa už viaceri nahniezdili, pre bezpečnosť proti zrúteniu povaly steny nechať stáť. Roku 1750 počali pušný prach ku baňským strelbám upotrebovať, tedy 102 roky pozdejšie ako v Kremnici. R. 1717 tiahli mnohí bleibergskí baníci s kniežatom Eugenom ku obliehaniu Belehradu,

kde vyznáciac sa obdržali tureckú ukoristenú zástavu; ona pri baňských slavnostiach býva prednášaná. Tak tiež dostali zástavu r. 1809, keď pri Sachsenburgu šiance proti Francúzom kopali. —

Keď sme sa tedy uvítali, potešili a pobedovali tak po našsky, ako pri domácom kozube, tu pod 6814' (ako náš Ďumbier) vysokým Dobračom a 5164' vysokým Bleibergom, tu v ďalekom Korutánsku, v cudzine a predsa doma — vyviedol nás priateľ obzerat miestne pamätnosti.

Bleiberg leží v úzkej doline pod hormenovými hoľami; myslel bys, že rozpiatými rukami grúne oboch hól dosiahnuť môžeš.

Zdlžosť doliny bleibergskej a vlastne rozťahajúceho Bleibergu trvá asi dve hodiny, a len južná strana Bleibergu (vrchu) je skoro vymýnečne dolnými prevrtaná a násypmi až vysoko hore preplnená. Tu i tu prilepené sú ako lastovičie hniezda banické domky. A všetko to v bielom a plavom vápne. Oproti na severnej strane Dobraču leznú až hore jedle a smrky, pretrhnuté strminami a bralami; vrch sám je lisý a tam stoja nemecký a slovinský kostolík a mimo toho hostinec s telegrafom. Žltkasto-biele strminy z hora

na dol sa šíria, strašné pohľadom, posypané skalami a podrúzaným drevom — hrozné to prechádzky nám z našich hól dobre známych úšustov.

Za Bleibergom ukázané nám bolo miesto, kde kedysi káplnka úšustom rozmrvená stála. Samotné podajedné domy sličného vzhľadu, predtým obývané gwerkami, značené sú vmúranými nad vchodom niekoľko kilo ťažkými olovenými kovmi. Vtipná to myšlienka, jinde som

ju ešte nevidel. Po 1/4 hod. cesty dovedol nás priateľ na to osudné miesto, kde sa predošlú zimu velikánsky úšust ztrepal. Strminou dolu letiac fénom (južným vetrom) zmäknutý sneh bral skála, česal stromy a bokom neho povetný nátlak drúžgal jedle; a to všetko zhrklo na dolinu, tam akýsi mlyn zmlelo a robotnícke domy zvalilo atď., a už číahala chladná bestia proti nemocnici, vyvrhla zo základov pokryvu studne, ale na šťastie vyšla jej pri samej stene

Dr. Ján Bleiweis.

para a tam zdochla. Zakrútila do sebe i dakolko ľudí. Po namáhavom dolovaní dajedni živí, druhí mrtví a nektorí len pozde na jar naleznutí boli. Úšust musel ale v rukaviciach a kapcoch zbehnúť, lebo ho do Bleibergu ani nepočuli. — Keď sme sa vrátili domov, zachodilo sluce, osvecujúc na rozlučnú temeno Dobrača.

(Dokončenie nasleduje.)

María.

1.

Na zemi.

Čo ti je, čo je ti, drahá dušo moja!?
Netaj! ja dozrel tie krupäje znoja,
krupäje veľké, krvou zabronelé,
jaké donášajú na vysmáhlom čele
z veľkého trpitelia boja;

zazrel som krupäje na čele i v oku,
bárs si je sotrela hneď po jích prítoku
tak náhlo tak skoro, jak by bol haňbou žiaľ —
a všetko preto len, abych ja nezbadal . . .
Oj vidím, bár rukou hájiš tú strplú tvár:
oj vidím, v stíne bárš, horúcu oka žiar:
bo blčí, bo plaje čo rudá pochodeň,

ktorú zažali tam, kde nedostačí deň
 k obväzom krutých rán, kde tichá nočnia tma
 je beda, je neresť, snov rozplašená hmla...
 Oj vidím! neskrývaj, prezrel som tichý taj:
 poznám tvoj zbolený, žalostný duše kraj;
 nuž povedz, predsa sver:
 čo ti je, prečo sa súžiš?
 Stopujem duše tvojej smer:
 ha, sestro! ty inam túžiš!...
 — Kam, dušo! kam?
 Ach, život samý klam a mam;
 a tys sa ťažko oklamala!
 Tys dala ruku, srdce dala:
 kde ani jedno nenie — doma!
 Chveje sa pravica jako list osiky,
 bo putá, bo žalár, bo závor veľiký, —
 a srdce ešte vždy tam bez korianka citu...
 A ty len nerečieš, a v tom tá múk pohroma!
 Hoj, príjď zpät do toho, z nehož si pošla, bytu;
 pod zpät, si chorá, nevinná!
 Kto chce, by si sa na smrť sbičovala!?
 Nie, nie! chceť nemôže ten kalich vnútiť tebe;
 a ak aj chce svet ten, iste nežiada nebe!

„Íst teda? Ale predsa ťažká vina...
 ja sotrvám.“

A chůda — sotrvála. —

Ó, sestro! tvoje rastú trapy,
 jak stíny lesov k večeru.
 Čo to, čo srdce tvoje moene lapí
 a núti ho k valnému úderu?
 Prečo tak náhly, rýchly tluk?
 Ach príval bólov, príval múk:
 ten hrne tak, že srdce musí
 či z kolaje sa vymkne a či sa rozkusi...
 To srdce, oj to srdce! Škoda, škoda!
 Zaplálo láskou k nemu dakedy?
 Zajiste nie! Nuž kde tak žiadna shoda,
 kde vôľa cudzia v rade predsedí:
 čo je tam srdce? Jak chatrná pleva —
 obeť vržená v oheň súženia,
 kým nedohorí blkom plameňa: —
 len vtedy rada je, keď už dotlieva...
 Ó, nehovej na mieste, kde v ruiny
 sa rúca svet neblaze zbudovaný!
 Nedovolím, aby si ďalej dlela;
 pod tvore zomdlený, čistý čo zjav anjela,
 pod k prahom rodiča, kde sladkej nájdeš
 schrany!

A šla, bo musela. Však za ňou stíny,
 ach stíny bolastí a trudných rozpomienok.
 I bárs ju láska objala,
 bárs skryte slziť prestala,
 a bárs nebolo miery
 v zmnožených nádejách a v prúdoch živej viery:
 hlívela, klesala jak nemocný plamienok.

V hrobe.

Prichádzam návštevou: či ma uvítaš?
 Zbladol si, čo ti je: či sa zas zpytaš?
 Hlava svesená a v zrakoch smut —
 mladý si, hore sa, veselý buď:
 že som ja chorá, vyjasni zrak,
 v tebe ja strvám... rečieš-li tak?

Prichádzam návštevou: — aké vzhľadanie!
 Sľaby sa vrátili v noc zore rannie...
 Na blízku ťa cítim — som v ríši snov? —
 a predsa ťa nezriem — ach, podô mnou!
 Ó medzo! ó hrázdo! — preniknúť ju
 nemožno: ni popod, ni ponad ňu!

Prichádzam návštevou v čase po čase,
 odstavím tok slzný, pozdvihnem hlasu.
 Kvapky slz zarosia hrobovú zel
 a spláknú blyšteku zlatučký pel,
 a stečú pres škárky ťa dol, ťa dol...
 Volanie moje — osamelý bôl.

Prichádzam návštevou tak častú dobu,
 nie k tebe dušo má! len k tvojmu hrobu.
 Čo to za návšteva: pod stenu príst,
 a kde dlie rodina, dnuká nevnišť?
 Zamknuté — nemožno, nevoľno dnu;
 bárs doma bydliteľ, nechá ma tu.

Prichádzam návštevou v mrku i svitu
 v nádeji, že dvere tvojeho bytu
 predsa sa roztvorí: — marný to klam:
 jako som postával, zostávam sám;
 v hĺbke ty, plytkom ja na površí;
 tvoj spáchol, kvet môj len ešte prší.

Ó hrozná hrobu skrýš, strašný klin zeme!
 Vzdor slzám nezpuká dnu vpadlé semä,
 nežide, nezrastie vo zlatý klas,
 ach v žiadnej podobe nezvíta nás;
 v tú stranu nečeneje býl jeho, kvet:
 ach popol, ach prach to, zčernalý snet.

Ó hrozná skrýš zeme! nezdolný príkrov,
z oboch strán úbočou — neschednou, príkrou!
Ó, drahá! tys' mi tam, nemôžeš zpät,
neletíš v ústrety mňa uvítať —
ani ja nemôžem, ja tiež som tak:
len stojím nad tebou, čo nemý mrak . . .

Prichádzam z návštevy — návšteva aká!
Tá bolasť, ten žal: nerest jednaká.
Ona je v hrobe, tíško tam spí:
nemožno roztrhať hrobové sny;
nevoľno rozboriť plášťový rov:
ni to nevyruší — z pokoja snov!

3.

Na nebi.

Šepoce trávička vetrom shybaná,
šepotá akáčov lístie i kvet:
tu bola, vzdychala včera za rána,
nie — bolo dávnejšie; dnes jej tu niet,
niet jej a nebolo. Však vrba smútlivá,
tá čosi pod vetvy do stínu ukrýva: —
čiže tam nečaká mesiacka nov?
Idem — však nikto tam, len jeden rov . . .

Zšumely vysokým letkom topoly.
I vzozrem ku ním, že prečo ten šum?
Vysoko vypály sa jejích vrcholy,
privedly nebe mi hviezdne na um;
a ta ukazujú. Ach, teda tam ona!?
Ó, jako túžba tú pút strmú vykoná,
kto pritkne ta rebrík, krydla dá kto!?
Nemožno pristúpiť, — nesvobodno.

Nuž v nebi! Ta vkročiť tys zaslúžila!
Trpelas' trpkosti trpezlivo;
čo bolesť nechala: cnosti odžila,
ni v trápoch — s nebom ni raz v protive . . .
Tys v nebe musela; keď jesto odplata:
ty z bólov do slastí iste si prejatá!
Si v nebi, a milosť zrie tvoja tvár, —
a z tváre neletí to tvojej žiar,

tá žiar prejasná tam, teraz čo letí?
Ktorá si, ty sestro, z tých mnohých hviezd?
Daj mi znať, čo pôjdem v ústrety vše ti,
keď stúpať začnem mrk z vysokých ciest;

a na hor obličaj zvrátený — pobežím,
pobežím, poletím cmiterným pobrežím
tým mrku polodňom, mrku poltmou: —
nesdrží ma pomník, nezhatí rov.

Lež hviezdy — tie mlčia, a len svietia vždy.
A či to nenie dost, že svietia len?
Hluk sveta — milosti zvuky povraždí,
len svit hviezd nemôž' vrhnúť v smrti sen.
Teda, kde hviezdice, sbor jejích veliký:
to duší uletých vidomé pomníky;
a keď už sám pomník životom plá:
tak duša isteže — večne živá . . .

Nuž v nebi, blažených v kruhu anjelov,
tam spievaš žalm slávy i ty, i ty!
kol čela okrasou nezmennou — bielou
posvätných lalí rad porozvité . . .
Krupäje tu dolu — zrodené z bolastí, —
už z čela jejích kvap nocou nešelestí;
a hlas úst sinalých, čo — prvej ston: —
v nebi už mohutný veleby tón.

A šat tvoj — nie viac ten zármutku čierny;
prijalas' radosti ružový šat.
Bez mraku, bez stínov, svit v tvári verný —
len tak tam — príslušno pred Bohom stát . . .
Jak rada klakáš, viem, so sbormi k modleniu,
keď už v to nebudá ból dušu vznešenú!
k modlitbe stážený sväz — zbožných rúk
keď viac už neprerve zlosť zemských múk!

Nuž dobre, keď tam si, kam človek túži;
lepšieho ti želať nemožno, nie!

Tu dolu sa človek len súži a súži —
skoro vo vlastných slzách utonie . . .
Až keď Bôh spustí člň zkalené na vlny,
spustí člň — totiž hrob: všetko sa naplní, —
a ešte na skrání horúca strasť:
a duša už pije — nebeskú slasť . . .

Nuž dobre! A ja som skojený, istý:
že si na nebi, že sladko ti tam;
hej tá vesť v šumivom topolov lísti
až k nebu vyčnelých dochodí nám . . .
a z hrobov, čo lúna tajnostne poliala,
zaš viera večnosti vyvierat počala . . .
A keď som k nebesám zrak znova vzpjäl:
svit hviezd mi pokynul, za pravdu dal.

Hviezdoslav.

Mlynárova dcéra.

Poveš z Pohronia.

(Pokračovanie.)

IV.

Plnotvárnny mesiac vysielal svoje bledoslabé lúče na braliská „Strašnej dolinky,“ pod strmou a holou alpou Babou. Pohľad na tieto čudesno-príserné bralá vlieva cestovateľovi nemalý stupeň strachu a bázne, a kto nemusí, ten nikdy nenazre do toho smutného jakoby zakliateho kraja. Len zriedka kedy vkročila noha lovcova do „Strašnej dolinky,“ keď stopoval dravú zver: medveďa a jazveca, svoje bydlisko v nej si vyvolivšieho. „Strašná dolinka“ bola prirodzeným bydliskom medveďa, tohoto kráľa tatranskej zveriny. Ale medzi okolitým ľudom panoval ešte chýr, že sa v tej dolinke okrem dravej zveri sdržiavajú ešte obávanejší dravci, nežli je sám medveď: vyhnanci zo sveta, tuláci bez prístrešia, zloději a lúpežníci ľudského majetku, tak zvaní hórni chlapi. Či táto domnenka ľudu bola pravdivou, budeme i my vedieť. Alespoň smelý mládenec Milko, túlajúci sa po celé dni horami a húštinami lesov pohronských, dozvediac sa o povesti ľudu, predsavzal si v príhodnej dobe nazreť a prezkúmať „Strašnú dolinku.“

Istého dňa vidíme Milka s oblúbenou sebe družkou na pleci stúpať do bralisk „Strašnej dolinky,“ kam noha jeho ešte dosiaľ nebola vkročila. Smelý mladoch, nedbajúc mnoho na strašné povesti ľudu o dolinke panujúcej, kráčal a liezol smele pomedzi bralá skalísk, a tu ho okrem desnej tichosti a mrtvej pustoty nič neprekvapilo. Už sa počalo večerieť, keď Milko zrazu zazrel v najbližšej dialke od seba z pomedzi nahromadeného skaliska, polozrúcanej väži sa podobajúceho, vystupovať dym. To mu bolo istým znamením, že sa tam ľudia sdržovať musia.

Tichým líščim plazivým krokom podarilo sa mu doliezť až na pokraj braliska, v najbližšej vzdialenosti od miesta, odkiaľ dym vychádzal. Plaziac sa na bruchu ešte ďalej, konečne nachádzal sa na pokraji brala a tu pod ním rozprestierala sa poloklenutá jazkyňa, u ktorej na prostriedku vesele blkotala vatra.

Milka zrak neklamal, on zreteľne videl pri vatre na kamenných sedadlách sedieť dvoch čudných chlapov. Mali dlhé hune, široké klobúky, uválané košeľe, široké opasky a dlhé kapsy, o stenu jazkyne ale opreté boli dve staré pušky. Tam tiež zazrel kožu z ovce, lebo z barana. Jedon z chlapov krájal na kusy mäso a zopchával ho súdruhovi svojmu na dlhý drevený ražeň. Milko domyslel sa hneď, že sú títo noční dobrodruhovia — hórni chlapi.

Ticho panovalo medzi nimi tam dolu a keď o chvíľu jedon ku druhému niekoľko slov prehodili, Milko zreteľne rozhovor jejich slyšať a každému slovu porozumeť mohol. V tomto tajnom síce ale i nebezpečnom úkryte o skalu pevne pritisnutý umienil si Milko vytrvať a rozprávke hórnych chlapcov naslúchať.

„Kubo dlho nechodí!“ prehodil jedon z chlapcov; „neznám, čo si mám o tom pomysleť? Čakáme ho tu už dva dni, a on kde nič tu nič. Čert vie, či dakde nezahryzol do zeme. Pánom netreba veriť. Duria za nami ako za medveďmi!“

„Nech sám sebe pripíše, ak mu založili konopný klinovník na hrdlo,“ vetil druhý. „Kubo púšťa sa príliš hlboko pomedzi ľudí. Hockde vtrepe sa do krčmy a slope ako dúha za viac dní. Na hadnačov a hajdúchov sa veľmi neobzerá. No ale prisám . . . tí ho raz pekne obriaďa!“

„Obracaj ten ražeň, Maco, shorí nám pečienka!“

„Pečienka tu, ale zapíť nič.“

„Máš celý potok neďaleko!“

„Ej, nech psi vodu strebú, chlapom treba pálenky!“

„Kúp si, Ďuro!“

„Za čo?“

„Za tie biele zpoza goliera!“

„Počkaj len, bratu, príde Kubo, donesie šupákov za plné cedilo!“

A ten, ktorého tí dvaja dolu v jazkyne zpomínali a túžobne očakávali, Kubo nena-

zdajky hupol medzi svojich súdruhov, bez toho žeby sa títo boli zlakli.

„Hu! bystu výbohu, ale som už raz tu!“ zvolá obrovský chlap.

„Nazdávali sme sa, že už Abrahamovi husy pasieš!“

„Ba že tancuješ tam na šibeničnom vrchu medzi nebom a zemou!“

„Bibas!“ drgol Maco Kubo hánkou, „myslíš, že som stará baba, aby som sa dal hadnať lapit! — Dolu z ohňa ten ražeň, tu máš, lievaj a rozdávaj!“ vetil Kubo, vynímajúc z cedila hodný plosk pálenky.

„Nesieš predsa dačo?“ prehodil Maco.

„Strybohovskú mať ti nesiem!“ Kapsa prázdna!“ riekol Kubo a prevrátil čím hore tým dolu cedilo. „Zle sa mi zvedlo, preto tak neskoro chodím. Groša ani babky!“

A teraz rozprával Kubo, priemením Opálený, chýrný svojho času hôrný chlap na Pohroní, súdruhovi svojim dobrodružstvo svojho výletu, z ktorého sa práve teraz navrátil do pelechu.

Pojedajúc a popíjajúc, poslúchali ho súdruhovia.

„Židov, z mikuláškého jarmoku domov sa navracujúcich, obrobil som šťastlivo na Čertovici. Päťsto zlatých ťažilo mi v opasku. Ale čert nespí, keď mních tancuje. S peniazmi uberal som sa dolu Bachláčom na Jarabú. Pri „Kyslej“ nahnul som sa do kadluby a napil som sa jej do chuti. Neskôr, keď som si u Roháča holbu vína rozkázal a za ňu krčmárovi platil chcel, na môj dušu — Kubo, peňazí nemáš...! Volakde som jich vytratil. Neskôr počul som, že krpčiar Golanec tie peniaze pri „Kyslej“ našiel — tam mi z opaska vypadli, — a domnievajúci sa, že peniaze baňskí páni z Hronca, baníkov vyplácať idúci, ztratili, svedomitý ten človek zanesol jich pánom do kassy. Páni sa jim veru zaradovali. Tu ti ja poď za horúca za krpčiarom. Prídem k nemu očistom kupovať krpce. Ženu jeho poslal som pre oldomáš a za ten čas dal som lykovcom krpčiarovi náleznô. Pálenku túto vzal som u Krišteka na börg a stará slepá Tóna musela mi dať jedon chlieb! Nech ma čert uchyťí, ak mám babky na bydle!“

„Teda povedz, kde si chytro peňazí zaopatríme?“

„Čo by ma beľah vzal, neviem napochytre!“

„Ale ja ti poradím!“

„To by som i ja vedel. Lahko povedať, ale ťažko urobiť!“

„Záhorecký mlynár Bartoško nie je bez dukátov!“

„Hej, toho by sa sišlo navštíviť! Skupáň, má jich vraj za plnú truhličku pod postelou!“

Kubo mrdnul plecóm, jakoby sa mu rada kamarátov jeho neľúbila.

„Nezadlho má ísť mlynár i so svojou sestrou do Radvane na jarmok, vtenkrát mohli by sme mlyn navštíviť. Doma nebude iba sama jeho dcéra!“ Takto rozprával Ďuro Bizom.

„A nás troch je dost!“ vmičal sa do reči Maco Mucha, „vybrať mu tie vrabce z hniezda!“

Kubo mlčal.

V mladíkovi u steny skaliska tesne pritisknutom tlklo mocne srdce, vlasy sa mu jažily, oko horelo; rozprávka táto bola mu rovnako prekvapujúcou, tak hroznou, ale i vítanou.

Lúpežníci prestali hovoriť; zaobalíac sa do búnd políhali ku vatre.

Slabý tien postavy Milkovej mihnul sa podla steny brala a zaniknul v temnej noci. Sova v škuline skalnej zahúkala a jej hlas odrazila ozvena od skalísk „Strašnej dolinky.“

V.

„Chcete-li sa opravdu a odhodlane statným lesníkom stat,“ preriekol istého dňa horár Bukovec ku Milkovi, „musíte šťastie svoje zkusíť i na polovačke; lebo lesníctvo a lov sú dve nerozlučné sestry, z ktorých jedna bez druhej sa u nás na Hrone ani myseľ nedá. Lesnícky sriadenec je spolu i strážcom zveriny a jej dochovávateľom. Dochovávajúc vzácnu zverinu vo sverených sebe lesoch má i nepopierateľné právo ku kynoženiu škodlivých dravcov, ktorí sú na ujmu rozplemeňovaniu vzácnnej zveriny.“

„Čím skôr, horím túhou!“ odpovedal mladík, „zamieriť si na nejakého toho huňatého Macka! Či mi ozaj Lovena prajnou bude?“

„K tomu sa vám práve teraz naskytuje vhodná príležitosť,“ hovoril Bukovec. „Hlučná polovačka na medvedov v „Strašnej dolinke“ stojí pred nami. Vystopoval som tam ozrutného medveďa v jeho skalnom pecechu. Po tieto dni dorazí zo Štiavnice družina lovcov, vysokopostavených baňsko-lesníckych úradníkov. Medzi nimi prvý zástoj hrať bude pani manželka baňského radcu Jozefa Fichtenberga, tá chýrečná lovkynia. Vy pôjdete s nami na pohon. Ja postavím vás na dobré stanovisko.“

Milkove oči horely radostou pri očutí tej vesti. A koho by nerozveselilo pozvanie na lov medvedov? milovníka lovu to až elektrisuje.

Ešte v ten istý deň pred večierkom hrčaly hore dolinou do Záhoriec štyri panské kočy. Vysnúrovaní sluhovia na kozlíkoch jejich svedčili, že panstvá tieto ku vyšším triedam patria; a skutočne boli to štiavnickí hostia, vyletníci na lov medveďa. Na prednom z kočov sedela čiernym závojom zastretá dáma. Jedny z kočov zatiahly do záhoreckej fary, kam ubytoval sa sám baňský radca so svojou paňou, druhí vnišli do skromnej školy, tretí ku horárovi, a ktorí sa už inde nevpratáli na noclah, tí našli u mlynára Bartoška vďačnú hospodu. Okrem týchto vzácných hostí dostavili sa na noc do Záhoriec pozvaní lesníci, horári a milovníci lovu z okolia, aby tak spoločne zavčas rána všetci vyraziť mohli na územie dnes vydržiavať sa majúcej polovačky na medveďa.

Noc prešla obvyklým lovcom spôsobom pri poháre a sklenici; pilo sa na bundu padnúť majúceho „macka.“

Nadlesný Javorinský a horár Bukovec mali hlboko do noci dost práce s prípravami ku zajtrašej polovačke, na ktorej brat mali účasť tak vzácní hostia zo Štiavnice. Shromaždilo sa asi dvesto honcov z prespoľného ľudu, zväčša otuželych mužov, ozbrojených valaškami, kyjmi, pištolami a tu i tu starými kremienkami. Strelcov bolo do pädesiat. Rozdaly sa ľuďom čerstvé náboje a pušný prach do mažiarov na odrážky.

A keď ranné červánky nad vrcholmi hôr miznúť počaly, vyrojili sa zo Záhoriec tlupy mužov, družina lovecká, stúpajúc veselo do

určenej k pohonu „Strašnej dolinky,“ ležiacej u päty Baby.

Nadlesný Javorinský zariadil beh celého pohonu a vydal potrebné poriadky. Bukovec osadzoval strelcov na príhodné staniská.

Pod košatou jedlicou, obklopenou z troch strán hustým lesom, zaujímala svoje „stanovisko“ pani Otilia Fichtenberg, ozbrojená dobrou damascenkou, s torbou cez plece a v polovníckom, hlucháňovom perom ozdobenom klobúku. Jej opodiaľ na niekoľko krokov zaujímal miesto jej manžel a iní priatelia a veľmi na blízku zruční a preslávení strelci z lesníckeho osobníctva.

Už celú čiaru pohonu obsadil bol horár Bukovec strelcami, len ešte pre mladého diletanta v umení loveckom, pre Milka Veseleho príhodného miesta nenašiel.

V tom však, jakoby mu niečo napadlo, otočil sa s mladíkom okolo mladej hustej jedliny a postavil Milka v najbližšej dialke od pani radcovej tak tajne a umele, že ho táto zpozorovať nemohla. Milko mal otvorenú medzeru pred sebou, videl i pani radcovú pod jedlicou a mohol ju predstreliť.

Odchádzajúc od neho Bukovec pošeplil mu: „mierť dobre, a jestli by pani radcovej od medveďa nebezpečie hrozilo — strielajte vy. Honci poženú medveďa rovno na pani radcovú. Mnoho zdraru!“

Bukovec ztratil sa v lese.

Honci počali hnať, z dialky dala sa očuť hrozná lesom lomiaca surma, krik, hlučenie žienúcich honcov. Krik ten blížil sa vždy viac smerom ku pani radcovej. Tento polodivý huk na jednej a hrobové ticho na strane strelcov panoval asi hodinu, už už i hlasy honcov daly sa rozoznať a o medveďovi ani stopy . . .

„Hip hop! Varuj, tu je! hahó!“

„Hore starý, chľpatý!“

„Hali, haló!“ revali honci, majúci na očiach zvera.

Za prevalenou krížom cez lesniu medzeru jedlicou, rovno naproti pani radcovej, ukázala sa čierna hmota.

Pohybovala sa zvolna napred.

Bol to hnaný medveď. Osud chcel, že stúpajúc rovno smerom na ranu pani radcovej,

Vetril nuchtou v povetrí a postával chvíľkami.

Teraz položil prednie laby na výskyt a nemomylné zaňuchajúc niečo nemilého zfučal silne. Už skoro za samými päťami jeho ozývali sa honci.

Macko musel napred. Skočil.

Bác! zavznelo v ten čas povetrím, výstrel z pušky — a dla dymu dalo sa vidieť, že rana padla zpod jedlice, pod ktorou pani radcová miesto zaujímala.

V prvom okamžení po rane skočil medveď stranou, chytil sa labami za hryntu a mlátil sa po nej, jakoby si osy obháňal, v druhom okamžení zručal silne, že sa hora otriasla, a v tretom okamžení v pádnych skokoch už bol u jedlice, zkaďe rana padla. Pani sa pohla.

„Môj Bože!“ zvolal ženský hlas.

Medveď zopál sa na zadnie nohy, zručal silne a rútil sa na strelkyňu.

Paf! v tom okamžení, keď rozzlobené zviera oboril sa chcelo na nešťastnú strelkyňu, padla temná rana zpoza nej; ešte jedno zabručanie a nastalo ticho.

Prvý na mieste dejú ukázal sa baňský radca, a vidiac manželku svoju ležať na zemi, urobil hrozny povyk.

„Nešťastie!“ zvolal a pádil bližšie.

Tu v smrteľnej boľasti zvíjal sa na zemi len malé tri kroky dialky od strelkyne macko, a driapajúc hrozne korene jedlice zubami a dlabami, mumlal temne.

Zamdletá pani o sebe nevedela.

Na pokrik radcov sbehlí sa strelci do polokruhu, nemajúc žiadon odvahy prispieť ku pomoci lovkyni, ale keď neskôr dobehol Javorinský a vidiac dokonávajúceho medveďa, poskočil bližšie a pažbou pušky svojej dobnul ozrutné zviera.

Teraz chytro vzkriesili paniu a baňský radca vidiac manželku svoju bez úrazu, vzdal nebu vďaku.

Pani radcová precítila, zvedavým zrakom pátrajúc po obklopujúcich ju strelcoch. Dlhú nemohla pre úžas vyrieť slova a stála tu bladá čo socha, ináč vždy srdnatá žena.

„Ktorý z vás, pánovia, ma zachránil?“ bola prvá jej otázka na prítomných strelcov.

„V tomto okamžení to ešte neznaf!“ riekol baňský radca, „avšak ktokolvek to bol, jeho výstrel bol majstrovský!“

Máličko vzdialený opretý o peň druhej jedlice stál Milko v utiahnutosti, avšak so známkou radosti na tvári.

On to bol a nikto druhý, čo šťastným výstrelom zachránil pani radcovú od driapov medveďa.

Žiadon z prítomných nepriznával sa k tomu hrdinskému činu.

„Jedon z vás, pánovia, musí byť! Netajte ničoho! Nech poznáme osvoboditeľa mojej manželky od driapov ozruty tejto, nech mu vzdáme vďaku!“ hlásil radostne radca.

Prítomní lovci však mlčali.

Došiel i Bukovec a prvým pohľadom presvedčil sa, čo sa tu prihodilo. Jeho bystrý zrak stretol sa s Milkovým.

„Pane Veselý!“ zvolal horár, „ukážte vašu pušku, nech ju prezkúmam!“

Všetkých zraky obrátili sa na mladíka príjemného vyzorenia.

„Ten mladík tam?“ pýtala sa pani radcová, medzitým čo Bukovec pušku jeho prezeral.

„Šťastný výstrel!“ hlásil horár ku celej tlupe. „Velkomožné panstvo, tento mladík . . . puška jeho je prázdna . . .!“ ale nedohovoril, už prikrročila ku nemu pani, tisknúc mu vrele ruku a manžel jej objal hrdinu lovu — Milka Veselého.

„Vďaka vám, mladíku — a sláva vám!“ hrmelo zo všetch strán na neho.

Milko v tento čas nevidel a necítil nič.

Bukovec ešte zatým dosvedčoval na poslom medvedovi skutočnosť výstrelu Milkovho. Gula vletela rovno do srdca zverovi, následkom ktorej pošiel medveď hneď. Výstrelom pani radcovej bol medveď slabo na hlave ranený.

Slávu Milkovu závidel mnohý lovec z dnešnej družiny.

Honci naložili medveďa na nosidlo z čačiny a o malú dobu uberala sa celá spoločnosť s výkrikami jasoty z dejiska.

Vlastnoručne odtrhla pani radcová halúzku z jedliny a podperila ňou Milkov klobúk.

Družina navrátila sa nazpak do dediny Záhoriec.

Medveďa viezli na voze a na ňom sedel ten, čo ho složil — podperený Milko.

Dedinská hudba, Ferko cigán fahal mocne po strunách nástroja svojho víťazoslavný pochod a odprevádzal lovcov na jích hospody.

Nasledovala hostina, pán radca mal dost pohútky lovcov bohate pohostiť.

Dnešnia polovačka stala sa pre Milkov ďalší život prajno-osudnou.

VI.

Po šťastne vypadnutom love na medveďa odbývaly sa v tichej pohronskej dedinke Záhorcach hlučné hody loveckej družiny. Už dávno nevidela tichá táto dolinka takej slavnosti, jako dnes. My byvšie svedkami lovu medvedieho, nepremeškáme súčastniť sa i na hodoch, ktoré vystrojil lesný radca družine.

Baňský radca s manželkou svojou a štiavnickými priateľmi ubytovaný bol u vlúdneho pána farára, prespolní lovcí u súdruha svojho horára Bukovca a niektorí i u mlynára Bartošku. My jich rad radom navštívime a zažijeme tiež trochu toho veselí, ktoré pripravujú si lovcí po zdarnom love.

Na prostred dvora priestranej horárne leží na pripravených podstavkoch korist polovačky, ozrutný medveď, ktorý šesť centov vážil. Malé i veľké, staré i mladé z celej dediny chodili sa na „macka“ dívať a ozrutu tú obdivovať.

Lovci hovelí si pri plných lahviaciach nápoja hojne jim podávaného. Medzi nimi nachádzal sa i Milko, o jehožto priateľstvo uchádzali sa okolní lovcí.

Bukovec nápojom rozveselený ujal sa prvý slova.

„Súdruhovia!“ riekol vážne. „u nás pohrónskych lovcov panuje od starodávna obyčaj, že strelec prvého medveďa složiaci podrobuje sa loveckému krstu. Nepochybujem, že tomuto obradu podrobí sa i náš hrdina Milko Veselý, statný to strel c. Týmto činom prijatý bude čo riadny strelec do cechu svätého Huberta!“

Milko neodporoval, ponevác mal úprimnú a odhodlanú vôľu stať sa lesníkom a lovcom.

Vyviedli ho na dvor. Mladík položil sa pozdĺž na medveďa a každý prítomný strelec lahunkou ranou nabíjakom svojej pušky do-

tknul sa chrbáta jeho. V tom záleží „lovecký krst,“ pri čom si krstenec kmotra zpomedzi družiny volí.

Milko vyvolil si Bukovca.

Po krste nasleduje pitka.

„Nieje žiadon dobrý horár,
kto nesnesie vína pohár.
Krčmáročka holbu vína,
polovníka smäd omína!“

spievali pri tom lovcí.

Po ukončení tohoto obradu dal si baňský radca predstaviť mladého strelca.

Obzvláštne pani prijala ho blahosklonne.

„Teraz, milý mladíku!“ hovorila pani radcová, „musíte sám riečť, čím sa vám máme odslúžiť za váš hrdinský čin ochránenia nášho života pred drapami rozvztekleho medveďa?“

Milko touto žiadosťou zostal prekvapený.

„Hovorte, milý mladíku, otvorene, bez ostýchania!“ doložil k tomu pán radca, „my sme vám veľikou vďakou zaviazaní.“

„Bolo to mojou ľudskou povinnosťou!“ riekol Milko ku panej. „Veľkomožná pani, ráčtež rozsúdiť sama. Vidieť vzácnu paniu v nebezpečenstve a nezachrániť váš život, keď spôsob ten bol v ruke mojej, bolo by bývalo viac nežli zločinom!“

„Zdráhate sa od nás prijať odmenu, to však nesmie tak byť!“ riekol baňský radca. „Od priateľov našich dozvedeli sme sa o vašej túhe stať sa poriadnym lesníkom, ku dosaženiu však toho účelu chybejú vám prostriedky! nuže, mladý človeče, príjmite teda na znak vďaky našej alespoň to vyjadrenie naše, že vás chceme do stavu lesníckeho doviest a všetky možné prostriedky ku tomu poskytnúť, aby ste sa mohol stať lesníckym úradníkom. My máme tú moc v rukách. Ja ale prijímam vás od dnes za môjho verenca, chtiac vám byť dobrodincom!“

„A ja,“ vmiešala sa do reči pani radcová, „chcem byť vašou druhou matkou!“

„Prijímajúc s vrelou vďakou vaše nabídnutie,“ riekol s poklonou Milko, „veľkomožné panstvo, som celý blažený!“ a pobožkal ruku pani radcovej.

Svedok tohoto výstupu bol i Milkov otec. On vidiac, jako sa synovi jeho otvára brána šťastia, bol úplne blažený.

Medzitým časom, čo sa Milko návrhom baňského radcu blaženým byť cítil, vyzeralo to i v záhorskom mlyne veselo. U mlynára Bartošku sídení boli niektorí prespolní lovci, hoviac si pri chutnej pečení a plných pohároch dobrého vína.

Medzi prítomnými vyznačoval sa obzvláštne vysoký, dosť slušného pozoru muž. Človek tento asi tridsať ročný bol Borek poctivého remesla mäsiarskeho majster zo susednej dediny Podskalja. Tohoto človeka si bližšie obozreme. Pred pár rokami prišiel Borek zo Záhoria tam kdesi od Muráňa na bronský vidiek, a dla výmluvy každý ho poznal, že je dieťa z pokolenia „baškov.“ Začal mäsiariť a kupiť s dobytkom. Šťastie mu neobyčajne prialo, lebo očividome bohatnul. Bol tiež milovníkom polovačky, lebo za starých časov na Pohroní každý polovať smel. On pripojil sa i ku dnešnému lovu. Jeho šaty byly rozdielne od kraja tu panujúceho. Krátky dolmán so striebornou spinkou a gombami veľkosti orechov, nohavice za čizmy a kučma na hlave. Nápadné bolo každému, že ačkoľvek síce dosť bohatý, dosiaľ sa neženil zostávajúc starým mládencom.

Stará Borka mala plné ruky práce okolo hostí, a Ružena jim okolo stola obsluhovala.

Keď už dobré vínko smädným lovcem mysl trochu rozveselilo, povstal hlučnejší rozhovor, jedon pretekal druhého v reči s rozprávkami zo života loveckého, na ktorých často ani jedon procent pravdy nebýva.

Len Borek bol dnes neobyčajne zdumčivým a napriek mnohých otázok zo strany lovecov zostal tichým, neshovorčivým.

Kedykoľvek ukázala sa v izbe driečna mlynárova dcéra Ružena, jeho krahulčie oči vždy stopovali jej pohyby. Často stretol sa zrak oboch — ale stydlivá deva svoj hneď inam obrátila. Toto driečne púpä rozvíjajúcej sa ruže, pomiatlo hlavu Borekovu natolko, že nemohol oči z nej ztratiť. A jakýsi tajný hlas šepkal mu: toto dievča hodilo by sa mi za ženu.

Nápad ten dozrel v Borekovi veľmi skoro, umieňac si svojim časom porobiť poriadky — oddal sa na chvíľu do pitky. Ale čím viac nápoja užíval, tým krajšia a živšie stála Ru-

žena v myšlienke pred ním. Konečne, keď súdruhovia jeho pripíjali hostiteľovi svojmu, Borek tiež pozdvihol pohár a pripil driečnej deve: „nech vraj žije naša obsluhovačka!“

Starému mlynárovi Bartoškovi chovanie sa Borekovo okolo dcéry jeho neušlo, i on počal na nečo myslieť a keď sa lovci neskôr z mlyna rozchádzali, bolo vidieť, že Borekovi vrelejšie nežli iným ruku tisne a keď sa rozlúčali neopomenul mu riecť dôverne „do videnia, priateľko!“

VII.

Vo svojom mlynárskom kroji z buravého súkna, s barančou čiapkou na hlave a s peknou striebrom kovanou fajkou v ústach sedel mlynár Bartoško na voze dvoma bujnými koňami tahanom, odoberúc sa od svojej dcérušky a prikazujúc jej pozorovať na dom i čelaď vybratý do radvanského jarmoku. Borka sestra jeho sedela pri ňom.

Kázal pohnúť, keď v tom mlynárovi zastúpil cestu Bukovcov posol.

„Hej, počkajte že trochu, pán majster!“ volal chlap, podávajúc mu malý lístok.

Mlynár nevrle pochytil lístok do ruky a chvatave prezrel obsah jeho, lež v tom okamžení zbladol a dymka vypadla mu z úst. Čo to bol za obsah tak desnej zprávy z jež dozvedenia sa mlynár tak veľmi prelaknul? Nič iného, len zpráva, ktorú podával mu horár, Milkom poučený, že v tú noc, keď do radvanského jarmoku odíde, lúpežníci jeho mlyn prepadnú a vyrabujú. Bukovec dal to Bartoškovi s tým napomenutím na vedomie, aby z domu nikam neodchádzal, lež rádnej dom svoj pred lúpežníkmi ubezpečil.

Táto vešť mlynára ohromila.

Behom dňa vstúpil do záhoreckého mlyna ošumelý „vandrovny človek“ dopytujúci sa na mlynára, domáci ale odpovedali mu, že pán otec odišiel do jarmoku.

A keď sa úplne bolo zvečeriť, vlúdily sa do mlyna tiskom dve zakuklené osoby. Na trojnásobné zaklopanie otvorily sa dvere do mlynice vedúce a dnu vstúpili horár Bukovec a Milko. Zpod plášťov vycnievali jim cievy pušiek. Títo prišli ku obrane mlyna pred zlodejmi.

Za jednu hodinu byly všetky prípravy ku prijatiu lúpežníkov porobené.

Do mlyna viedly iba jedny dvere, rovno do mlynice mocným záporom opatrené. Tri okná na čeladníku mali železné mreže, len jedno okno na zadnej izbe bolo bez nich. Inakade do mlyna, keď sa kolesá stroja v pohybe nachádzaly prístupu nebolo. Mlynár majú viac pušiek, nabil všetky čerstvo a rozdal jich svojim tovaryšom. Týchto postavil na poval, aby bránili okno na streche. Milko a Bukovec mali ochraňovať pitvorné dvere pred vypáčením. Bartoško ale sám mal obsadiť nezamrežené okno na bočnej izbe. Borka a Ružena s celou čeladou uzavrely sa do tesnej komôrky, kam zvonku prístupu nebolo. Posilniac sa všetci pripraveným nápojom s puškami v rukách čakali na návštevu hôrných chlapcov, ktorí dľa vyskumu Milkovho tejto noci na mlyn uderiť mali. Mlynski, ačkoľvek nevedeli koľko sa tých nezvancov domele, predsa dôverovali v seba, že jich výstrelmi z ručnic odoženú a mlyn pred nimi zachránia.

Mlyn hrkotal slabo a na prázdno, noc už bola hodne pokročila a o nejakom najmenšom prepadnutí mlyna ani najmenej stopy. Tma panovala v celom dome.

Konečne okolo jedenástej polnočnej hodiny počuli Bukovec a Milko silné búchanie na pitvorné dvere a hneď zatým drsný hlas: „Števo, Števo! otvorte mi na chvíľku!“ Števom volal sa jeden z tovaryšov mlynárových.

Po malej chvíli ozval sa tovaryš.

„Kto je to tam von?“

„Ja som, či ma nepoznáte? Otvorte, dajte sa mi zohriať. Chladno je tu von!“

Števo poznal hlas Kuba Opáleného.

„Dneská vás nepustím do vnútra. Majstra nieto doma. Zakázano nám nekoľko dnu vpustiť!“

„Že nepustíte, nie?“

Pre hrkotanie mlyna obranci jeho ani neznali čo sa tu von dialo. Výstrel za výstrelom hrmel do okien dobre zamrežených, až všetko sklo z nich vyhrmelo a guľky lietaly do izby. Hôrni chlapi dobíjali sa do mlyna, chciac výstrelmi obyvateľov jeho vyhnat

na poval, aby potom v izbe pohodlne robiť mohli čo chceli.

Na mlynsku bránu počaly padať silné údery sekery, táto však vzdorovala dobíjateľom. Silný zápor nepozvolil vystaviť ju z čapov.

Medzitým čo Bukovec a Milko ku strelbe prichystaní bránu mlyna chránili, udal sa v zadnej izbe mlynárovej pokus vniknutia do vnútra. Niekoľkými výstrelmi z pušiek hôrných chlapcov vyhrmelo nezamrežené okno so sklom i s rámom a vpadlo do svetlice. Hneď zatým hupnul do vnútra vysoký, sadzou začierneny chlap v dlhom kožuchu do izby, svíjajúc valaškou v ruke a zpod kožucha malý lampášik vytiahnuť.

Mlynár s prítomnosťou ducha očakával v útulku za škryňou postavený lúpežníka s natiahnutou puškou, a jako náhle obrisy postavy jeho zazrel, priložiac pušku k lícu — zpusťil.

Izba naplnila sa dymom.

V rovnom smere medzi mlynárom a lúpežníkom na stene visiace zrkadlo gulou mlynárovou trafené, rozfrkalo sa na sto kusov.

Mlynár sa prenáhľil, lúpežníka netrafil.

Tento odvážlivec ale vidiac sa byť výstrelom privítaný a pri svetle malého lampášika poznajúc osobu mlynárovu, ktorého sa tu naleznuť nedomnieval, poskočil rýchlo k nemu bližšie, machol do neho ostrým svojej valašky. Lež ostrie jej nedosiahlo svojho cieľa, lúpežník odsekol celý roh na škryny, za ktorou bol mlynár ukrytý.

A ešte raz štrkol kohútok na mlynárovej puške.

„Teraz fa už mám, zbojník!“ riekol mlynár priložiac pušku k lícu.

V tom okamžení shasla sviečka v lampášiku.

Mlynár zazrel len tolko, jako sa postava lúpežníka mihla a vyhodila von vybitým oknom.

Lúpežník ušiel bez toho, žeby za ním mlynár druhý raz bol mohol streliť.

V tú dobu prestaly i údery sekery na bránu mlynsku, a súčasne prestaly hrkotal i mlynské kolesá. Zastaly. Tovyria sa na povale postavení, že mlynské stroje zastávajú,

domysleli sa hneď, že lúpežníci na mlyn vodu odrazili.

„Ku žlabom!“ hlásil Števo, ktorému sa to zdalo byť podozrelým.

Rozosvietili svietelňu a pospiechali k tomu otvoru na mlynici, kde voda na kolesá tekáva. A práve prišli vhod. Otvorom tým dral sa dnuhá zakuklený chlap; práve nachádzal sa v priestore, v ktorom sa palečné kolesá pohybujú. Prvý zazrel lúpežníka Števo tovaryš. Bolo to dielom jedného okamženia, že Števo potiahol zástavku na zpušťanie vody do kolies. V žlaboch nachádzalo sa ešte toľko vody, čo kolesá do pohybu doniesť mohla. Koleso počalo sa točiť znovu — a strašné divadlo. Palečné koleso zachytilo za kožuch lúpežníka — a v niekoľkých okamženiach rozdrvilo kosti v ňom. Stroj zastal opäť. I tento pokus lúpežníkov vniknúť do vnútra, sa nepodaril.

Tu von odrazu zostalo ticho, ani najmenší ruch nebolo viac počuť.

O malú dobu vyliezol mlynárov tovaryš Števo na strechové okno a zkúmal na priestor mlynského dvora. Lež ticho panovalo všade. Bystrému zraku jeho neušlo, jako hore grúnom od mlyna do hory chvatom stúpali štyria chlapi v dlhých huniach.

Mlyn bol zachránený, a keď mu od hôrných chlapov viac žiadno nebezpečenstvo nehrozilo, vytiahli mlynski dost namáhavo z palečného kolesa zohavené a dodrvené telo piateho lúpežníka, ktorého však, pre celkovité porúchanie v tvári, ktoby bol, nijako poznať nemohli.

Mlynár Bartoško mal jedine Milkovej smelosti čo ďakovať za zachránenie majetku svojho pred lúpežníkmi. A odvážlivý mladík skutočne bol i odmeneuý milostným pohľadom driečnej Ruženy, milenky to svojej. Tajná obapolná láska týchto dvoch mladých ľudí utvrdila sa tohoto dňa ešte pevnejšie. Ružena v Milkovi ľúbila tým horúcejšie ochranca svojho pred rotou lúpežníckou, ktorí, kto to zná? či by tej osudnej noci jej milého otca, jej tetušku a ju samú neboli o život pripravili.

Lúpežníkom na stopu nemohlo sa prísť; títo prekvapení statnou obranou mlyna, za horúca pobrali sa ďalej.

Blízka hranica župy liptovskej bola jim bezpečnejšou skrýšou pred prenasledovateľmi, nežli bralo „Strašnej dolinky.“

VIII.

Zanecháme na krátku dobu naše milé Pohronie, aby sme ďalšie osudy a príbehy Milkove stopovať mohli a odstavujeme sa s ním ta dolu do okolia velebného vrchu Sytna, do mesta pod ním ležiaceho.

Nezadlho po katastrofe v záhoreckom mlyne s lúpežníkmi stretávame sa s Milkom vo Štiavici; nachádzame ho v dome baňského radcu. Túžba jeho stať sa lesníkom sa mu splnila. Šťastný výstrel na medveďa a zachránenie života pani radcovej bol príčinou jeho šťastia. Prebývajúc v dome svojich dobrodincov navštívovať lesnícku akademiú v B. Štiavici, on stal sa tak zvaným praktikantom. Viedlo sa mu dobre. Hrdinský čin na love, preniklý do verejnosti, zjednal mu u obecnstva nemalú úctu a oddanosť.

V tak vyberanej a vyššie postavenej spoločnosti dôverných priateľov, s ktorými schádzal sa v dome baňského radcu, plynuly mu milo dni, a on čo vzdelaný mladík bol osobnosťou obľúbenou. Obzvlášť na večierkach, ktoré pani radcová priateľom svojim v salóne poskytovala, vynikal Milko tak hladuškými mravmi a tak vyberanou zdvorilosťou, že z prítomných baňsko-lesníckych úradníkov, nikto nehľadal v ňom syna ubohého dedinského učiteľa z Pohronia, každý domnieval sa mať pred sebou dieťa šľachtického pôvodu. Mluviac plynne viacero rečí stal sa obľúbeným zabavovateľom slečien, ktoré ho pre jeho mravy až zbožňovali.

Pri okienku komnaty svojej, zamestknaná s vyšívaním perlami drahej hodbabnej látky, určenej ku podarútku sedela slečna Berta v tichom zadumení. Preberala sa jemnými prstčkami v hromade perál a zadumená, majúc mysl patrne obrátenú na jiný predmet — sama nevedela čo robí.

„Načo som ho len poznala? Načo...?“ Vzdychna si z hlboka Berta, a jedna slza, tým kryštálovým perlám podobná, zklzla sa z jej modrého oka, dolu po bladom líci. — „Cítim, ach, beda že to cítim — že ho mi-

lujem — ľúbim s plameňom najprudšej lásky! Či ale i on vzájomne ľúbosť svoju odplatí, kto že mi to povie? Ja cítim sa byť nešťastnou!“ riekla Berta a odložiac prácu stranou, zakryla si dlانami tvár, ponoriac sa do myšlienok.

Z týchto vytrhnul ju náhle do komnaty vkročivší mladík, ten istý, o ktorom pred malou chvíľkou bóľne city srdca prednášala. Pred Bertou stál Milko.

„Ctená slečno!“ začal prívetivým tónom galantne hovoriť, „odpusťte, že vytrhujem vás z posvätnéj chvíľky odpočinku...?“

Berta pozdvihla sa majestátne.

„Spolok akademikov lesníckych, behom tohoto veselého karnevalu, zábavný tanečný venček usporiadajúci, posielala ma k Vám ctená slečno, s úctivou prosbou, by ste na zábave tej hodnosť „kráľovny plesu“ blahosklonne prijať ráčila!“ predniesol slečne Milko.

Berta, prekvapená pozvaním uklonila sa vážne.

„V tom blahom domnení, že vy pane, budete mojím panošom, tanečníkom, vďačne prijímam pozvanie a vyhoviem vôli akademického spolku, moja úcta!“ riekla Berta.

Podaním slečne ruky, povedal Milko toľko, že na návrh jej pristáva, a tak i stal sa jej sprievodníkom a tanečníkom vo venčeku.

Miestnosti hostinca „ku lesnému rohu,“ boly ku vydržiavaniu „venčeka lesníckych akademikov“ nádherne vystrojené. Tanečná dvorana podobala sa úplne lesu, jej steny boly zelenou čečinou úplne od spodu do vrchu pokryté. Početné parohy jelenie a dančie slúžily za svetníky, na ktorých na stá svetiel horelo. Pušky a lovecké nože krížom pokladené krásľily steny medzi obrovskými zrkadlami. Zástavy a čalúny pestrých bariev zdobily ešte dvoranu. U boku, čečinou romanticky vystrojený nachádzal sa chór pre orchester z baníkov, toho času výborných hudobníkov pozostávajúci.

V bočných miestnostiach nachádzaly sa: kredenc a herny.

Kvet inteligencie baňsko-lesníckych úradníkov, jejích dám a bájočne čarovne ozdobených slečien, celá noblessa mesta súčasnila sa tohoto plesu.

Akademikovia zvolili Milka za „pivového kráľa“ spolu za arangeura plesu.

Hudba zavznela. Tance rozličného druhu striedaly sa.

Milko sriadil „kotilion,“ jehož rády rozdávala Berta.

Hostia tančili, zpievali, zabávali sa, jiedli a pili.

Pomaly priblížila sa poľnoc, „doba odpočinutia od tanca, ktorý čas používajú hostia plesov k malému občerstveniu.“

Akademickí praktikanti prekvapili svojích hostí ozajst romanticko-komickým spôsobom pohostinstva.

Otvorily sa dvere dosiaľ uzatvoreného kredencu. Všetko spiechalo vidieť do neho prekvapujúci vyjav.

U prostred izby stála ohromná pyramída skleníc, z jíchž nápisov na prvý pohľad súdiť sa dalo, že naplnené sú drahocenným perliacim vínom: tokajským, bordeaux-ským, champagneským a tým podobné. Na povýšenom mieste, okrášlenom revovými listy, hrozny a chmelom sedel mladík, predstavujúci „Gambrína,“ s ohromnou láhvou v ruke, do ktorej sa najmieň pol okova nápoja vmestilo.

Gambrinus predniesol príhodný humoru plný toast na všetkých hostov a konečne doložil:

„Sám Gambrinus pivový kráľ,
každému hostu ochotný —
je poslužiť z tejto láhvy
s nápojom, jaký mu ľúbo!“

„Pivo, pivo, pivo penavé!“ zvolali praktikanti pristúpiac ku kráľovi s pohármí, a pivový kráľ lieval jim ho z ohromnej láhvy.

„Champagner!“ žiadali páni, a kráľ nalieval jim ho z láhvy do dlhých pohárov.

„Limonadu!“ žiadaly slečny, a kráľ poslúžil jim s ňou z tej istej lahvy.

„Kávu bielu!“ prosily dámy, a i tá hneď tiekla z láhvy do šálok.

„Vodu, čerstvú!“ žiadali zase iní, a i tú z láhvy dostali.

Bola to kúzedelná láhev, z ktorej šestoraký nápoj tiekol, bez toho, žeby sa v nej bol spolu smiešal.

Na bočnom stole nachádzala sa taká hojnosť cukrovín a zákusiek, v ktorých si každý host dľa ľubosti vyberať mohol!

„Sláva akademikom!“ zavznelo v spoločnosti hostí, a hlučná intrada dovŕšila ten ohlas. —

Nechajúc veselú spoločnosť zabávať sa štvorylkou vo dvorane, nakuknime do malej bočnej izbičky v ktorej len slabé svetielko trblieta. Tu na mäkkej poduške nachádzame zpočívajúcu „kráľovnu plesu“ slečnu Bertu. Sedela nedbale, privievajúc si vejárom čerstvé povetrie na rozhorúčenú tvár. Jedon krok ďalej od nej stál Milko.

„Slečna je ustatá a rozhorúčená!“ hlásil slabo mladík, „ráčte rozkázať a donesiem vám pohár občerstvujúcej chladiacej limonády...!“ A chcel ísť.

Berta však zadržala ho za šat.

„Neopúšťajte ma za chvíľku!“ riekla s dôrazom a jej krásne modré oči zahľadely sa bystro do bujarého obličaja mladíkovho. — „Vyhladela som si toto miesto k dôvernému rozhovoru s vami...!“

„Slečna, chcete mi vyzradiť nejakú obzvláštnu žiadosť, nejakú tajnosť. Kráľovná rozkáže, váš panosť...!“

„Áno tajnosť,“ riekla, chopiac sa rukou za srdce, „tajnosť, ktorú dávno skrývam v hlbine srdca môjho! Milko!“ riekla opäť o malú chvíľku, „vy nič oproti mne necítiš? Veďte, že srdce moje tuho bije, keď oči moje na vás len pozreť môžu... darmo, odpusťte slabej deve... ja vám musím vyzradiť, že vás... nesmierne ľúbim, milujem, drahý Milko!“

Mladík, jakoby žihadlom hada, vyznamáním devy uštipnutý, pokročil o krok zpiatky, nenalezúc chytro ani slova k odpovedi.

„Milko,“ tázala sa slečna utlumene, „tvoje srdce je naproti mne studené, ty v srdci svojom necítiš žiadon svätý zápal lásky proti zbožňujúcej ta deve?“

„Nenie tomu tak slečno!“ ujal sa konečne Milko slova, na jehož tvári patrne zrkadlil sa duchovný boj, „ja vás ujistujem, že v mojom srdci i oproti vám nachádza sa láska, a že vás, čo moju priateľkyňu a milú sestru, vždy milovať chcem!“

„Len jako sestru?“ zvolala Berta zdesene a táto výpoveď mladíkova bola jej presvedčením, že zbožňovanec jej miluje šťastnejšiu devu.

„Som ztratená, nešťastná, láska moja ma oklamala!“ zvolala ešte a zakryla si tvár riedkym batistom.

Statočný charakter zvíťazil v mladíkovi v prospech prvej svojej lásky k Ružene.

Do izbičky vkročivšia pani radcová pretrhla ďalšiu rozmluvu Milkovu s Bertou a rozčulenie netere svojej privlastňovala jej namáhaniu v tanci.

Ples trval až do bieleho rána.

Hostia niesli z plesu sebou spokojnosť dobrej zábavy, len slečna Berta, kráľovná plesu odniesla si z neho domov v srdci svojom zárodok zármutku a utrpenia, nezhojiteľnú ranu zklamanej lásky.

(Dokončenie nasleduje.)

Obraz.

Velebná noc, — nebe jak tvár devy
 Sa v blaženstva bájný úsmev halí.
 Šumom tajným lístky zastonaly, —
 Až zmiknu čo šumných Syrných spevy. —
 A jako hruď prosiaca úlevy
 Tíško kriedla vánku zavzdychaly; —
 A z blankytu nedostížnej dialy
 Kynú hviezdy tisíci úsmevy. —
 O kališku čistá rosa sníva,
 A skvie sa len čo diamant blyskavý. —
 Kto zdolá ti, ach noc krásna, snívá? —
 — — — — —
 Zašiel mesiac, čo blahý lásky sen, —
 A búrne tu prihrmia mrákavy, —
 Nebe horí už samou pomstou len. —

Na zašlý ráj.

Tisíc žiaľov dušou mi preletí
 Kým nádeje lúč jeden ju shreje.
 Tisíce slz nemých smútku detí
 Zvlaží víčka kým ret sa usmeje.
 To osud môj! — ktorý prísne vetí:
 „Tulákom buď — to ti súdené je!“
 Ach darmo už k ráju duch môj letí —
 Čo vyhnanec blúdi bez nádeje!
 Tam blaho mi! — len rummy ostaly,
 Chcem kráčať späť z prahu večnej muky —
 Cestu k ráju závoj tmy už halí. — —
 — — — — —
 Zvadlý ráju, o ňomž niekedy snila
 Duša moja — desné vzdychov zvuky, —
 Tichý môj bôl, — to tvoja mohyla! —

Cyrrill Gally.

Podmaršal barón Štefan Jovanovič.

(Vyobrazenie na strane 281.)

Barón Štefan Jovanovič narodil sa dňa 5. januára 1828 v Pazagrišti v Otočanskom plukovnom okrese. Sotva štrnásťročný započal už svoju vojenskú dráhu. Na tejto rýchle postupoval a stal sa účastným početných vyznačení. A nie len dôkladným vojakom, b. Jovanovič je i obratným diplomatom. R. 1861 vymenovaný bol* za podplukovníka, potom odišiel ako generálny konsul do Sarajeva, kde meškál poltresta roka. Vtedy bol aj členom medzinárodnej komisie, ktorá mala pacifikovať Bosnu a Hercegovinu a Jovanovič dôkladne sa obznámil s územím týchto dvoch krajín. V boji proti Krivošijanom bol ťažko ranený pri Dragalje, načo v máji r. 1870 dostal veliteľstvo nad veškerým vojskom južno-

dalmatským a zároveň vymenovaný bol za plnomocného politického i policajného správcu okresu kotorského. Jeho úsilnej a predsa obozretnej a ľudomilnej činnosti ďakovať nutno za rýchle navrátenie mieru a poriadku, že už v novembri toho istého roku vyzdvihnutý bol mimoriadny stav v južnej Dalmácii. R. 1871 stal sa Jovanovič generálmajorom, r. 1874 s prospechom vyjednával v Cetyni o stavbe cesty z Kotoru na Cetyň, r. nasledujúceho povýšený bol do stavu barónskeho, r. 1876 vymenovaný bol za podmaršala a v júni 1877 stal sa veliteľom 18. pešej divisie. Teraz je Jovanovič od počiatku hl. veliteľom okupačnej armády v Hercegovine, a posledne pridelený je k veliteľovi v Sarajeve, vojsk. z Würtemberku.

Dr. Ján Bleiweis.

(Vyobrazenie na strane 297.)

Západnia ratolesť južného Slovanstva, národ slovinský, slávil dňa 19. novembra veľký, pamätný deň — sedemdesiatročné narodeniny svojho kriesiteľa, otca a vodcu dra Jána Bleiweisa. Národ slovinský má tiež dejiny svojho mučedníctva; Moloch germanisácie bol si ho už zaznačil do soznamu obetí svojej pazravosti, ale Bôh, ktorý aj Slovana na svoj obraz stvoril, ktorý aj Slovanovi vyznačil vážny a dôstojný zástoj v dejinách veľkých národov, poslal mu mužov činu, mužov obetivých, bezzištných, aby ho pozdvihli a udôstojnili na poli kultúrneho a politického života. Predným bojovníkom za práva a pravdu národa slovinského je dr. Ján Bleiweis. Slovinci vedia, čo znamená toto meno v jich národnom živote, preto aj celý národ pospiechal ku „bielej Lublani,“ aby oslávil významný deň sedemdesiatročných narodenín svojho miláčka a celé Slovanstvo druží sa k nemu v prinášaní svojho blahozelania veľkému Slovanovi.

Ján Bleiweis narodil sa dňa 19. nov. 1808 v Kranji, mestečku v Hornej Krajine. Národnú školu navštevoval v svojom rodisku, gymnasium v Lublani a universitu vo Viedni, kde r. 1832 povýšený bol na akademickú

hodnosť doktora medicíny. Do r. 1841 bol asistentom na ústave pre liečenie zvierat vo Viedni, v tom roku ale vymenovaný bol za krajinského zverolekára v Lublani.

Jeho požehnaná činnosť pre slovinský národ započala sa až r. 1843, keď prevzal úrad tajomníka krajinského hospodárskeho spolku a začal vydávať spolkový orgán „Novicu.“ Časopis tento venovaný bol z počiatku len záujmom hospodárstva, avšak dr. Ján Bleiweis dostičasne spozoroval, že je to príliš úzky kruh účinkovania, prečo aj hneď začal uverejňovať články belletristické a politické.

Takto pracoval Bleiweis so svojimi „Novicami“ na prebudení duševne utlačeného národa slovinského a rok 1848 našiel ho už vedomého svojich práv.

Dr. Bleiweisovi patrí aj zásluha, že r. 1842 zaviedol nový pravopis, tak zvaný „Gajčicu,“ a vôbec možno povedať, že až do toho času, čo počal vychodiť Janežičov „Glasnik,“ shromažďovali sa všetci slovinskí spisovatelia a básnici okolo dr. Bleiweisa.

Roku 1848 vystúpil dr. Bleiweis po prvý raz v živote politickom, postaviac sa v čelo národného hnutia slovinského. Vtedy

po prvý raz ozval sa za politické spojenie všetkých Slovincov a hlas ten utkvel v duši národa a opakuje sa teraz po novinách, snemoch a táboroch. Roku 1861 zvolený bol do rajchsrátu a krajinského snemu a v poslednom zasedá až po dnes. Krem toho bol v posledných rokoch aj členom zemského výboru.

Zásluhy dr. Bleiweisa o národ slovin- ský zväčša známe sú po slovanskom svete,

tak že ho mnoho slovanských spolkov za svojho čestného člena a temer všetky učené spolky slovanské i cudzozemské za čestného alebo dopisujúceho člena vyvolili. R. 1862 vyznamenaný bol ruským rádom sv. Vladimíra.

Oslávením dr. Bleiweisových 70. narodením slávi národ slovin- ský aj svoje znovu- zrodenie.

Drobnosti.

Kus románu z Hercegoviny. „P. N.“ píše z Citluku: Osud žien v Turecku nenie ku závideniu. Oproti svojim mužom nemajú celkom žiadnych práv. Muž opäť cení svoju ženu len preto vyššie nežli kávu a doháň, lebo ho jej vydržiavanie viac stojí, a preto žiada od nej úplné korenie sa. Žena, stojacia pod kliatbou učení koránu a trasúca sa pred pomstou svojich mužských pokrevných, nepovází sa pomýšľať na zmenu svojej sudby. Nie tak to bolo so 17-ročnou pannou Saka Durakovič, ktorá žijúc v obci Blizanc neďaleko Citluku, obci to obývanej prevažne kresťanmi, veľmi často vychodila z kuly (domu) svojho otca, bohatého agu Smaja Durakoviča a oboznámila sa s Miranom Radimirovič, štihle a pekne srasteným, vojansky smýšľajúcim kresťanom, ku ktorému jej srdce zahorelo láskou. V tmavej noci pustila sa do susednej dediny Gradnice ku tamejšiemu františkánskemu pátrovi Angustovi Zubač, ktorý je farárom v tom okolí a koná svoje nevďačné a nebezpečné povolanie s misiónárskou obetivosťou. Tento vyučoval ju v kresťanskej vierouke a podporoval jej náklonnosť k Radimirovičovi. Dňa 27. okt. tohto roku stala sa v malej, neďaleko Citluku nachodiacej sa káplneke pri prítomnosti na tisíce vystupujúceho zástupu udalost, akú tam nevidali od štyr století, krst Turkyne. Pod ochranou rakúsko-uhorského vojska osmelili sa kresťania vydržiavať verejné a slavnostné služby Božie. Krásny, zachvacujúci bol pohľad na toto shromaždenie nábožných kresťanov pred výklenkom kaplice, susednej ku kule agu Avda Lakosiča, preplnenej bojovníkmi, v blízkosti mohutné pomníky rim-

ských hrobov, a všetko to obtočené najkrajšími a najužitkonosnejšími poliami Hercegoviny v kotline doliny Brotno, preseknutej mostarskou cestou. — Vskutku obdivu hodná je odhodlanosť Saky Durakovič, a každý ju obdivovať bude, kto zná, ako vzdor ochrane rakúsko-uhorských zbraní veľmi ľahko stať sa môže, že následkom svojho prestúpenia na kresťanskú, mohamedánni nenávidenú vieru, stane sa obeťou fanatizmu muzulmanov, nie len ona, ale i jej mladoženích, a asnaď i farár. Nuž ale stalo sa, a Saka Durakovič z lásky ku kresťanskému mládenčovi nezohrozila sa ani hnevu Allaha a jeho proroka, a kto rieciť môže, či jej príklad nebude účinkovať i na mnohé jiné, hnusný osud poroby znášajúce ženy turecké, keď tým krokom otvára sa jim brána vysvobodenia! —

Jazerné stavby na koloch v najnovšej dobe objavili v jazere Barmsee, ktoré leží pri samej rakúskej hranici v bavorských horách. Silné koly stoja tam do dnes v radoch vo vode; na niektorých dosiaľ vídať zárezy, do ktorých položené boly priečne dreva a prkná. I v sliezskom Bohumíne pri kopaní základov na plynárnu prišli na kolové stavby.

V americkom štáte Kentucky neďaleko osady Glasgow-Junction odokrytá je veľkolepá jaskyňa. Preskúmaný dosiaľ priestor jedným smerom udávajú na 26, druhým na 16 anglických míl. Pri tom strop je dosť vysoký, tak žeby na voze ísť mohlo sa až na 11 míl. Jaskyňou tečie niekoľko hlbokých potokov, z ktorých jeden skúmaný bol až na 14 míl; ďalšie skúmanie bolo prekazené tým, že sa strop veľmi nízki, tak že ani loďka nemohla preísť. Našli tam vraj i ľudské mrtvoly,

podobné egyptským mumiam, uložené v kamenných sarkophagoch hrubej práce. Pôda jaskyne je náramne nerovná, plná prepadlín a trhlín, tak že zdá sa, akoby celý ten útvar stal sa bol pôsobením sopečných síl. Nový tento div prírody nazvali „Great Crystal Cave“ (veľká krištáľová jaskyňa).

Vesuv. Podľa novinárskych správ je Vesuv veľmi živý. Vzdor tomu ale známy pozorovateľ tejto sopky, professor Palmieri tvrdí, že nenastane žiadon výbuch. Vesuv od dvoch rokov vo vnútri svojom vrie a žriedlo takmer až k otvoru je plné, tak že neomylné nasledovať musí pretekánie, ale stane sa to vraj celkom pokojne.

Vzácný dar. Rakúsko, Španielsko, Egypt, Čína, Maroko, Portugal, Rusko a Anglia darovali vláde francúzskej všetky predmety národopisného a učebného oboru, ktoré na výstave parížskej nimi vystavené boli. Dar tento stane sa základom národopisného a učebného muzea, ktoré sriadiť zamýšľa francúzska vláda v Paríži.

Morena. Eduard Rüffer, veľmi plodný publicista a spisovateľ, zomrel 16. nov. na kráľ. Vinohradoch pri Prahe v 43. roku svojho

života. Rodom bol z pruskej Lužice, študoval v Berlíne a Gote. Roku 1860 bol dobrovoľníkom v Talii, ztade prišiel do Prahy 1864, a odtedy venoval sa úplne službe českej žurnalistiky. Mimo toho spísal mnoho kníh vojanských, románov, novel a dramatických prác nemeckých i českých. Súčasne redigoval i české, vojanstvu venované časopisy: „Žižka“ a „Vlast.“ — Dňa 16. nov. zomrel v dolnorakúskom blázinci najznámejšej našej doby sochár a kovolitec rakúsky, Ant. Dominik Fernkorn. Narodil sa r. 1813 v Erfurte, a keď už prekročil bol 20. rok veku svojho, oddal sa umeniu sochárskemu s takým nadšením a zápalom, že už v málo rokoch obrátil na seba všeobecnú pozornosť.

Ilija Milosavljevič Kolarac, bývalý veľko-kupec v Belehrade, umrel dňa 18. októbra v 82. roku veku svojho. Všetko svoje imanie, vynášajúce asi 100.000 dukátov, poručil dobročinným cieľom. Kolarac ustanovil, aby 10.000 dukátov upotrebené bolo na vydávanie prísne krásoumných a vedeckých diel; 60.000 dukátov určil pre fond k sriadeniu university v Belehrade; fond ten nosiť má meno základiny Kolaracovej.

Literatúra a umenie.

Fr. Hellwalda *Země a obyvatelé její.* Ilustrovaná zemepisná, dejepisná a národopisná kniha domáci. Díl II. Sešit I. Cena 45 kr. V Praze 1879. Nakladateľ Fr. A. Urbánek, knihkupec. — Sošit tento obsahuje 11 menších väčších obrázkov v texte a počína sa v ňom zeme- a národopisné opisovanie Ameriky. Úprava je veľmi slušná.

Pod českým nebem. Básne Rudolfa Pokorného. V Praze, knihtiskárna: J. Otto. Nákladom spisovateľa, 1879. Cena 138 strán obsahujúceho spisu 1 zl. 20 kr. Pri objednaní päť výtiskov rovno od spisovateľa (na Žižkove č. 260) šiesty zdarma a zásielka vyplatená.

Listáreň redakcie a administrácie.

Úctive prosíme všetkých, ktorí dosavad predplatky nedoposlali, a je jich veľmi značný počet, aby to neomylné behom mesiaca decembra urobili, preto, aby sme i my z našej strany nákladky vydávania tohto časopisu zapraviť mohli. — P. M. A. v R. To číslo sme my neposlali, lebo ako sme to už i predošle oznámili, my z predošlých ročníkov žiadnej

zásoby, ba ani len redakčné číslo od predošlej redakcie sme nedostali. A vzdor opätovaným reklamáciám neznáme ani len pre seba vykonať chybujúce nám čísla z predošlých ročníkov. Toto nech súčasne slúži za odvetu i všetkým tým, ktorí u nás reklamovali čísla minulých ročníkov. — P. L. V. R. Zásielku sme dostali, ale i — odložili.

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Turč. Sv. Martine:

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Študujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učiteľia obdržia „Orla“ za 2 zl. r. č. — „Orol“ vychádza vo 12 sošitoch, 3¹/₂—4 hárkov silných, dňa posledného každého mesiaca na štvorke.

Tlačou knihtačiarkeho účastinárskeho spolku v Turč. Sv. Martine.